

Pavla Moudrá

Do dívčích let

I.

Je mi deset let, a tatínek mi to v den mých narozenin oznamuje jako počátek nové éry životní, jako vstup do něčeho rozměrnějšího, obsáhlejšího, jako výstup na vyšší skalisko, odkud je širší rozhled a pestřejší i vzdálenější obzory.

Deset let! A já si v duchu píši svá léta ciframi; nestačí již jedna; jsou a budou na dále stále dvě: 10, 11, 15, 17 – dále nelze ani domyslet a představit si. Dvacet, to již znamená »stáří«, a tak daleko lehká křídla dětské fantazie dosud nedonesou; jsou dosud lehkosti i velikosti křídel vážek vodních, a třepotají se nad vodou, která zrcadlí jemný jejich útvar...

Cosí nového začíná, a je mi, jako by s dovršením tohoto prvního desetiletí měly nastati i kolem mne nějaké podstatné změny, nějaké obohacení, rozšíření klaviatury o kolik tónů do hloubky i do výšky, aby bylo možno hrát i objemnější skladby, než jsou prosté dětské písničky v objemu jediné oktávy.

Již má duše poznala před nedávnem i hoře, povstalé z Viny a Smrti. Krotkou křepelku, volně po podlaze pokoje našeho pobíhající, zabil za letního podvečera podpatek botky, v níž tančila moje rozpustilá noha jeden ze svých divošských tanců. Prudce dopadl jí na drobnou hlavičku, již sklonila, u zobáčku jen jedinou drobnou kapku krve... Smrt, příšera dosud mně neznámá, vešla v ten den po prvé v okruh mých čtyř stěn a naplnila je stínem, jenž hoře voněl zprovinilostí mou. Byl v prvé hodiny po bezděčné mé vraždě Smrti plný pokoj, a křik Viny přehlušoval všechno chlácholivé konejšení maminky i Evičky; teprve mužnému hlasu tatínka, na rychlo přivolaného ze zahrádky »U koruny«, zdařilo se zakřiknouti Vinu a zmírniti hrozivé obrysy Smrti.

V den pohřbu křepelčina vinula se Smrt již jen jako modravý opar kolem opuštěné klícky a v ní Vina skučela slabě jako vyhnaný psík.... Ale byl to slavný pohřeb! Mrtvolka křepelky ve škatulce, vystlané myrtou, kolem krčku bílý pásek mušelínový na znamení panenskosti, v doprovodu maminčině i Navrátilových ratlíka Arga, »mládence« pohřebního s bílým

flórem dlouhých konců, skrze něž byla prostrčena myrta, nesena střídavě kluky i mnou za Žitnou bránu, cestou podél pásu hradeb až pod Karlov, k poslední jejich baště. Tam, na stráni hradebního příkopu, pod keřem divokého šípku, vyryli kluci křepelce rúvek a společně zapěli jsme pohřební zpěvy.

I nemoc přišla před dovršením prvního mého decennia, a navždy vyrvala mne rukám dobrých slečen Peškových i Macháčkové v ústavě dívčím na rohu Koňského trhu. Bylo mi zůstávati po celou zimu doma, a chodil k nám mne učit domácí učitel. Byl mi špatnou náhradou za vlastenecký nadšený dějepis a písničky slečny Macháčkové, za biblické pohádky velebného pána, za polibky slečny Berty, která mne často učivala mluvnici, chovajíc mne na klíně. Nebylo vedle mne ani Zdenky, ani Bohušky, ani Růženky, s nimiž bych si byla ukazovala krasopisné předlohy – jen pořád týž pan učitel, hubený student, zježených vlasů a hladových očí, a stále táž napatost vzájemného našeho poměru, který se ani za ty měsíce, jež k nám chodil, nedovedl utvářiti v přátelský.

Byla jsem trochu rozmazlena, kde kdo mne hýčkal, laskal, vlásy hladil, i ti kluci mne měli rádi svým neurvalým klukovským způsobem, a tady jsem pojednou denně po celé hodiny seděla jako ve stínu v přítomnosti člověka, o kterém má dětská duše tušila, že mne rád nemá. Nevěděla jsem tehdy, že nemůže. Zela mezi námi propast, mnou neviděná, netušená. On měl hlad a já jsem byla syta. On byl chudý student a sháněl kondice, aby měl na oběd – já jsem byla v očích jeho malá »slečinka«, která nemá pojmu, jak člověka k zemi kruší chudoba a nedostatek v době, kdy je mu fysicky dorůstati. Nebyl ani dosti čistého zevnějšku, dělal často kaňky po papíře, které někdy i jen prstem setřel, a míval zvykem v roztržitosti kresliti si pérem po nehtech levé ruky drobné obličejce: dvě černé tečky očí, kolmé a vodorovné čáry nosu a úst. Všech pět nehtů jeho levé ruky se někdy pitvorně ušklíbalo, od širokého palce až po zakrslý okousaný malíček...

Býval u nás v neděli na oběd a maminka mu i každý pátek na stůl k našemu učení kladla talíř s dolky, lívanečky nebo buchtami. Jedl vždy hltavě a na knihách i sešitech zůstávaly stopy povidel. Zachtělo se mi imponovatí mu parádou; navlékala jsem si tuhé barevné manšetky, když

měl přijít, podstrkovala jsem je v hodině, aby viděl, jaké mají hezké lesklé knoflíčky.

»Kdo chce dělat slečinku, musí dřív umět počítat,« řekl mi za to. A za to skorém výhradně se mnou počítal. V zeměpise stupně délky a šířky, a výšky nad mořem, v dějepise letopočty, a násobilku, do omrzení, do zoufalé nudy opakovanou násobilku! Nebylo ani s mé strany proč ho mítí ráda. Oasou v té poušti byly básničky, jež pro mne opisoval a dával učití nazpamět: Jablonského, Vinařického, Šnajdra, Puchmajera, Sušila; známé tehdy deklamovánky o dítěti v zástavním domě, o slepém koni, o kupci benátském, i nejmilejší mi ze všech »Jan za chrta dán.

Jedinou osvěžující zábavou v té smutné desáté zimě mého života byly návštěvy v orthopaedickém ústavě Malýpetrově, kam mne lékař doporučil. Těch radostných cest – tak daleko, až na Ferdinandskou třídu! – v chrupajícím pod nohama sněhu, na hlavě s bašlíčkem«, barevně vyšívaným, jehož střepeček mi poskakoval po zádech! A u pana Malýpetra – takové krásné dlouhé vousy měl! – teploučko, a houpačka, hrazda, kruhy, prostocviky... chorá nožka vytrvale cupe stokrát za sebou, a chorá paže stokrát se zdvihá v cvičení nahoru i dolů. Za odměnu přemet v tělocvičných kalhotkách, závěs a rozhoupání na hrazdě. Je nás tu více takových chorých polomrzáčků, a maminky naše sedí v tělocvičném sále po lavicích jako gardedámy v plesu. I mladičky jeden hrabě je mezi chovanci. Cvičí zvlášť a obléká a svléká ho lokaj. Neviděla jsem dosud tak z blízka žádného hraběte; šla jsem se jednou za ním podívat do šatny, ale vyplázl na mne zcela nearistokraticky jazyk...

Bavím se i jinak v osamocenosti své jak mohu a dovedu. Tatínek odkudsi přináší zprávu, že péčí kteréhosi spolku sbírají se a spisují národní pohádky, říkání, popěvky. Za týden mám již z bílého papíru nastříhaný, vlastnoručně černou nití sešitý zápisníček a »sbírám pohádky«. Zatím jen v nejbližším okolí. Od tatínka a maminky označuji jako pověsti »od Blaníka«, od Evičky pohádky »od Blatné«. Ale je třeba, aby »spisovatelce« tatínek nalinkoval, jinak by psala s kopečka či do kopečka. A již tedy píši: »Nábožný voják«.

Byly tu dále: »Strašidlo na hřbitově«, »Drak a zazedná čarodějnice« (to byla Eviččina zkazka), »Skoupý mlynář« a j. Titulní list se jménem autorčiným, a na konci sbírky (zůstala navždy v rukopise) datum: »roku 1870 v listopadu«.

I do politiky se pouštím. Čtu »Humory« a Beust a Bismarck jsou mi jako kamarádi. O prvním vím, že nás Čechy chtěl »přitlačit ti ke zdi«, a o druhém pevně věřím, že mu z lebky trčí opravdu jen tři vlasy. Umím z Humorů i »sedm ministerských pádu« a odříkávám: »První pad Bach, druhý Šmerlink –«

Čtu »Světazor«, ač všemu v něm nerozumím. Je tam ruský román »Otcové a děti«, s kterým si dlouho nevím rady. Začíná slovy: » Nu, Petře, ještě ničeho neviděti?« a mně nejde do hlavy, že by mohla jaká povídka takto bez úvodu zahajovati rozmluvu, a marně hledám ve všech číslech »Světozora« skutečný začátek. Čtu i Tyla a Chocholouška, »hraběte Beňovského«, ale ze všeho přec nejraději pohádky Němcové, Malého, Erbenovy. V posledním nacházím záhadu. Jedna pohádka začíná: »Byla jedna žena a ta byla sama druhá«. Kterak to? Byla-li sama, byla první i poslední – jak je možno býti sama a druhá? Jdu k mamince, ale ona, jindy tak všeho znalá, podává vysvětlení nějak neobratné, a já poznávám po prvé, že maminka přece také ještě všecko neví...

Je mi právě dnes, koncem ledna, deset let, a tatínek mne staví k bílému pažení dveří »pod míru«. Na pažení je již kolik tužkou označených vrubů, známek mého vzrostu, sledovaného po kolik let, pečlivě datem opatřených. Roštu, tu rychle, tu pozvolněji vyrůstám ze sukének i »jupiček«, maminkou mi dle »Modenweltu« stříhaných a šitých.

Je mi deset let, a je mi, jako bych snad měla být i trochu pyšná na ty své dvě číslice, uzavírající mé první desetiletí.

II.

Pan učitel mne opouští. Dostal – myslím, že z části i přičiněním tatínkovým, místo u dráhy, a nebude již dále studovat. Přichází se rozloučit, a jsme nějak oba rádi, že už se nebudeme vídat...

Jsem zdráva, ale k slečnám Peškovým již nepůjdu. Kdosi tatínkovi zhaněl výchovnou metodu soukromých ústavů a doporučil mu pro mne farní školu. V pololetí vstupuji tedy po prvé do školy »u Františkánů«.

Je to pro mne veliký krok k osamostatnění. Takový kus cesty budu chodit sauna se školní taškou, naplněnou knihami, mastnými »loupáčky« a vonnými jablíčky. Z domu Zahradní ulicí, úzkou průchodní uličkou, které, nevím proč, říkají »Luxusgasse«, do ulice Štěpánské, odtud s kopečka do Jámy, z Jámy do Pasiřské a Široké ulice a za roh na plácek Františkánský do široké budovy, již je zastavěno průčelí chrámu. A všechno všude láká novostí a nezvyklostí. Nejsou ve škole útulné pokojíčky, jako u Pešků, z nichž v jednom zpíváme, v druhém pleteme pásek, v třetím se učíme; je jen jedna velká třída s řadami zeleně natřených lavic, stupínek se stolkem pro pana učitele, tabule, kříž na zdi, mluvnické obrazce a přírodopisné obrazy po stěnách. A jen pořád jeden a týž starý pan řídící učitel, ne milé střídání, jako u Pešků, kde na dějepis přicházela sl. Macháčková, na mluvnici sl. Matylida, na ruční práce sl. Berta Pešková.

Pan řídící je staříčkový, suchý, hubený, s vyholenou bradou; zasměje-li se, objeví řadu dlouhých žlutých zubů, a úplně zamhouří oči; bojím se ho v takových chvílích víc, než když hledí vážně... Na stolku, a hodně často i v ruce, má nezvyklý pro mne předmět: rákosku. Znáám ji jen jako pomůcku k vyklepání šatů a vím o ní, že se jí kluci Fišerovi hrozně bojí; říkají jí »štábrle«, a bývají jí často bití. I ve škole jí má pan učitel k výplatě; zprovinilé žačce je natáhnouti proti ní ruce, a rákoska kreslí přes ně červené, bolestné pruhy. Pozoruji po nějaké době ve škole, že jsou pravidelně bity děti chudé, nepěkně oblékané, nemyté, rozcuchané – snad proto, že jsou takové, že nejsou jako Fannynka Fajbyšova, která má na ruku prstýnky, má nažehlené šatičky a sedí v první lavici na kraji jako

»dozorkyně« a je páně učitelovým mazánkem. Pro ni a jí podobné má úsměv, pro Suchou, Geblovou a jiné, které chodí do školy ve vybledlých šátkách a otřelých kapižzonech, má hrozivé zajiskření okem. Dolní ret se mu chvěje, ruka chápe se rákosky; udeří jí o stolec: »Suchá, ven!...« A bledá, vytáhlá holčice, která se smíchem cosi kutila v lavici, suně se pokorně ven, staví se před stupínek a přijímá na ruce rány rákoskou. Někdy i některá klečí na zemi před lavicemi.

Nevím, co bych dělala, kdyby se jednou ozval povel: »Moudrá, ven!...« Nebyla jsem jaktěživa bita. Jen jednou, as před třemi lety již, mne má maminka, nevím již ani proč, postavila v kuchyni do koutka a splácala mi ručky. Hleděla jsem na ně, jak naběhly a zčervenaly, a najednou byl svět kolem mne docela jiný. Změnil tvářnost i barvu, jako když se táž krajina na jevišti pojednou zkreslí nějakým barevně světelným efektem. Stěny, nábytek i Evička jsou jako zprohýbány, pokrouceny a proti mamince jako by odkudsi z mého nitra, které neobvykle vzdorem bolí, vyšlehovali červení křižující se hádkové zloby a nenávisti. Ne, nebyla by mne směla ni-, kdy bít; byla by první ranou probudila ve mne šelmu...

Pan učitel bývá velmi zlý, pohněvá-li ho celá třída něčím. Řídké vlasy se mu rozježí, nos sešpičatí, ruka tluče rákoskou o dřevo, až v uších zaléhá... A zas má okamžiky tklivé něhy. Přinese housličky, klade na ně unyle hlavu a předzpěvuje nám písničky: »Co tě, skřivánku, ze sna budí?«, »Rozvíjí se v sadě růže«, nebo »Kde můj je kraj...« Je-li hodný, podklesává v kolenou a šochtá po stupínku podešvy; rozzlobí-li se, sletí jako střela se vzpruženými nohama mezi lavice... Tatínek doma si libuje, že lépe počítám i píši, a chválí pana učitele jako vzor »starého kantora«. Na hodiny náboženství chodí k nám pan páter Františkán. I to je věc pro mne naprosto nová. Dlouho se obdivuji jeho dlouhé kutně, přepásané bílou šňůrou, i těžké, široké kapuci, která vypadá jako koňský chomout, i vyholenému bílému kolečku mezi vlasy. Ale má výrazný obličej, hrdé držení hlavy a velký, smělý orlí nos. Zaujal si mne brzo pro sebe a jsme a zůstáváme dobrými druhy. Učím se mu na eminenc, ráda a se zálibou se Učím náboženství vůbec; baví mne Písma svatá, knihy Mojžíšovy a prorocké, a bez zmýlené dovedu citovati verš i kapitolu z prorocství Ozeáše, Micheáše, Isaiáše, Jeremiáše o příští Messiašově. A velebný

pán rád si i usedá ke mně na lavici, a bývá mi, jako by se se svými výklady obracel jen ke mně a zapomínal, že jsou tu ostatní, a já v tomtéž zapomnění dívám se jen na jeho rty a poslouchám, dokud vykládá Starý Zákon a evangelia.

Ale ve farní škole dostává se mi do rukou kniha, která mi často krátí spánek a jako cizími chmurami mi plní duši. Je to katechismus. Na jeho základě dochází i ke vzrušujícímu objevu v naší třídě. Blíží se velikonoce, v katechismu je na řadě svátost pokání, a o mně pojednou vychází na jevo, že, ač již desíletá, dosud jsem ani jednou nebyla u zpovědi, ba velebný pán s hrůzou pozoruje, že vůbec ani nemám pojmu, co zpověď je. Tak horlí a tak se diví, že mi z toho začíná být sty dno, a že si připadám jako pohanské dítě z ostrovů Otahiti, které po prvé přišlo do školy misionářské... Začínám i pochybovat, jsem-li pokřtěna. Jak že se to stalo? Omlouvám se nemocí a že u Pešků chodily ke zpovědi jen z vyšších oddělení, o nás malých že velebný pán říkal, že máme na zpověď dost času.

»Který že to byl velebný pán?«

»Pan páter Mašek od sv. Havla...«

Kněz hodil hlavou, jako by chtěl říci: známe, víme. P. Mašek byl jeden ze »svobodomyšlných«.

Co teď? Je mi jiti ke zpovědi mimo obvyklý čas školní, je mi opakovati ji do velikonoc po druhé i po třetí, abych mohla s ostatními žačkami jiti pak společně k přijímání. Ale je třeba i zvláště mne připravovat, je mi »uměti« všechno, co se zpovědi týká...

Učím se tedy katechismu. Učím se hlavně poznávat, co to je hřích a jaké jsou jeho druhy, odrůdy, vedlejší přitěžující okolností. Hřích! Co jsem dosud věděla o této kletbě lidstva? Jaké vůbec byly mé představy o Bohu? Ach, nevědomec jsem byla, nikým nepoučený, neupozorněný, a má představa o Bohu byla tak uboze jednostranná! Znala jsem ho jen jako dobrého Pánbíčka, kterého jsem denně prosila, aby dal »mamince a tatínkovi zdraví, a mně k nim lásku a poslušnost až do smrti«; jako dárce všeho, co mám, a ani jsem se jaktěživa jeho bouřky nebála. Mé dětství

bylo jako tanec vonnou zelenou zahradou, volnou pro každý můj krok a laskavě své stromy, plné sladkých plodů, pro mne sklánějící. Teď se dovídám, že zahradu tu hlídal přísný zahradník, že v ní nastavěl výstražných tabulek, zapovědí, kde a kam se šlapat nemá, kde a co se nesmí trhat, a přestoupení záповědi že trestá věčnými, pekelnými tresty...

Mám k této své první »jenerální« zповědi zpytovat celý svůj život, kam jen se dovedu upamatovati; je mi přesně vypočísti a ve zповědnici vyznati každý svůj i t. zv. všední hřích, a jediného nezatajiti! Jinak nový hřích: zamlčení hřichu... »Ten tam můj klid, na srdci tíž...« slýchám někdy maminku deklamovati z knihy »Faust«, a mimoděk mne slova ta teď napadají. Ten tam je klid mého dětství. Bůh ví, že jsem nevěděla, že jsem *taková* hříšnice! Probírám se katechismem, učím se klassifikaci hřichů, a jako laik, který čte lékařskou knihu a domýšlí se, že se příznaky všech nemocí hodí na něho, myslím si, v dokonalém zkrušení srdce, že jsem spáchala všechny hřichy, co jich jen stanoví katechism. A je jich, pane Bože! Deset proti všem přikázáním, sedm smrtelných, osm cizích, šestero proti Duchu svatému, patero proti církevním přikázáním; a což ty »do nebe volající«!

Zpytuji svědomí. Vražda! Nu, bohudíky, nezabila jsem nikoho. Bezděčné zabití křepelky neplatí; to bylo jenom zvíře, a o hříších proti zvířatům v katechismu ničeho není; ta se jedí, jsou k tomu – máme i v biblické dějepravě obrázek, jak sv. Petru andělé nesou plnou plachtu zvířátek s dovolením, ta že všechna může jíst – ale ovšem jíst je v pátek je hřích, a sice proti církvi, která v ten den nařizuje půst... Ale katechism mne tak lehce nepropustí; k »vraždě« patří i sebe lehčí ublížení na těle... A jak to bylo jednou se Zdenkou Javůrkovou? Strčila jsem ji na schodech ze školy do zad, a ona klopýtla o kolik stupňů. Sama mi tehdy řekla: Potkala ona, mohla jsem se zabít!« Pro Boha, aby tak vskutku byla dopadla až dolů a byla tam ležela mrtvá! Ale i tak, byl to zkrátka nedokonaný pokus vraždy, a jen anděl strážný zachránil Zdenku přede mnou!

Jdeme dále: němý či sodomský hřích. Co as to je? »Pro tento hřích Bůh často celé národy se země shladil,« čtu v katechismu. Jsem i jím vinna? Je to něco neslušného, nemravného, něco as, co souvisí s odhalováním

jistých částí těla. Zpytuji, vzpomínám, a vidím pojednou hrůzně hříšný obraz: jsem s kluky na pavlači a »stavíme komín«; rukama se opíráme o dlaždice a nohy stavíme po zdi nahoru, kde se kontroluje škrábnutím ve zdi, kam až komu sahají. Mně při tom padají sukně přes hlavu, kluci se smějí, a paní Fišerová doma divoce bubnuje u okna na tabuli skla a hrozí prstem. Hřích? A jak ho vyznat? Mám říci ve zpovědnici, že jsem »stavěla komín«? Není možno, a proto as je to hřích »němý«. A tak píši jen svědomitě do seznamu hříchů: »A také se vinna dávám, že jsem se prohřešila hříchem němým čili sodomským...«

Křivá přísaha! Také těžký hřích. A já jím rovněž zprovinila! Povídalý jsme si dívky pletouce, kdo se nám líbí, a koho bychom měly rády. Mně se líbil Navrátilův student, a v nadšení jsem řekla, dle nějaké věty z Tyla nebo Chocholouška: »Přísahám, že ho budu věčně milovat!« Ale Navrátilovi se odstěhovali, a já jsem si na studenta ani nevzpomněla, až teď při té křivé přísaze. Zrušila jsem slib, přísahu... Běda, jak jen tohle všechno řeknu při zpovědi? A říci to musím, jinak – trest a zatracení...

Píši a vymýšlím, a znova vpisují a připisují, a mám již plný katechismus papírků se hříchy.

Pečlivě je skrývám před rodiči i Evičkou. Zpovědní tajemství! Jen »kněz na místě božím« má právo je vyslechnou ti a má i moc je odpustiti, dáti rozhřešení. A nedá-li? Jsou-li hříchy mé tak těžké, že k nim bude třeba vyšší instance? Už se mi nad tím vším hlava mate a konečně se ve mně budí zlost. Hněv na původce toho všeho, na Boha samotného, že tomu všemu dal dopustit ti, že mne nevaroval, že mi napřed oči zavázal a pak mi dal skákat kolem jam, a trestá mne, skočím-li do některé. »Zlý Bůh!« řeknu si jednou na své postýlce, na které jsem hříšně po tolik let, třebaš do osmi hodin ráno, se rozvalovala. Ale v zápětí se zhrozím. Vždyť se rouhám samému Soudci věčnému... Jsem veliká hříšnice a nezasloužím již ani políbení a pohlazení tatínkova a maminčina.

V den zpovědi je s pláčem odprošuji, s pláčem odprošuji i Evičku...

Drobný sychravý déšť padá, když jdu v ten den do školy. Mám jít ke zpovědi sama, soukromě, ne se školou, a je mi jako před popravou. V

deset hodin přichází si pro mne velebný pán. Ne náš, nýbrž jiný Františkán, P. Bonaventura, který již neučí. Je tlustý, plných dobráckých rtů, a prý velmi hodný.

Bere mne za ruku a vede chodbami do kláštera, a odtud do sakristie, kde se budu zpovídati. Jdeme, jdeme, dlouho a mlčky, chodbami v právo, chodbami v levo, velebný pán tichým krokem v měkké obuvi, moje podpatky za to neslušně klapou po kamenných dlaždicích. Zavírám oči, jako když chodím s maminkou v zimě tmavými ulicemi, ale otvírám je po chvíli, jsouc zvědava, kde asi jsme. Vykřiknu hrůzou. Jdeme kolem obrazu, který vrývá se mi navždy v paměť. Je na něm zobrazena skupina Františkánů v životní velikosti; všichni mají veliké vytřeštěné oči a každému z nich zeje na krku otevřená krvavá rána...

Vykřiknu, a páter Bonaventura stiskne mi pevněji ruku a jdeme rychleji. Konečně jsme v polotemné místnosti, kam světlo padá jen jediným zaprášeným oknem. Je tu všelijaké staré kostelní haraburdí, lavice, ulámané sošky, almárky, a v koutě příšerná zamřížovaná zpovědnice, kam páter Bonaventura usedá, a já před mřížku poklekám, a v pološeru s námahou čtu své hříchy... Jsem přesvědčena, že velebný pán co živ neslyšel takové zpovědi. Vyznávajíc, že samému Bohu jsem nadávala zlých, dávám se do pláče... Je třeba intervence, konejšení, že nebylo jistě zlého úmyslu při mně.

Trapné vysvětlování stran »sodomského« hříchu. Dovídám se k své potěše, že můj hřích »sodomský« nebyl, ač se nedovídám, co tedy to vlastně je.

Nové vysvětlování u »křivé přísahy«.

»A co jsi křivě přísahala? « – Lásku.«

Hlava pátera Bonaventury vysune se až ven ze zpovědnice...

»Jak to, jakou?« – »K muži,« odpovídám svědomitě. Ale teď se již velebný pán rozhovořuje déle. Nemám prý mluvit o něčem, čemu nerozumím, a nelze prý tu vůbec mluvit o hříchu...

Trochu se mi ulevuje; doříkám ještě svou »nedokonanou vraždu«, a čekám, co mi dále řekne páter Bonaventura.

Vykládá mi o šířce svědomí. Jak se někomu tolik do něho vejde, že si ani z těžkých hříchů nic nedělá, a jak někdo jiný zas má svědomí příliš úzkostlivé, že ho až zbytečně tlačí každý hříšek, že ale toto přecitlivělé svědomí je také chybou, jelikož snadno svádí k tomu, aby člověk zoufal nad milosrdenstvím božím. A Bůh že je milosrdný a hřích odpouští, a že i u mne běře do ruky houbu a dnešním dnem smazává všechna moje provinění...

Poslouchám a hledím při tom, jak slunéčko zasvitlo oknem a zvířilo prach, jehož částky nyní krouží a třpytíce se tančí svůj tajemný tanec – obraz kosmu – slunci vstříc... Ulehčuje se mi na duši, a srdce plní se mi vděčností. Dostává se mi rozhřešení, a zbožně i pokorně líbám křížek na štole pátera Bonaventury.

Druhá zpověď je jen již jako lehká recidiva po těžké nemoci, a po třetí jdu Již se všemi dětmi školními. Jsem již otrlejší a vidím, že spolužačky si celkem tak mnoho ze zpovědi nedělají; ukazují si dokonce navzájem své psané hříchy, nebo prostě opisují »zpovědní zrcadlo«.

Na přijímání se těším. Mám o něm představu, že mi přijetí hostie, Kristova těla i krve, naplní duši svatostí a blízkostí ráje, a že pak již navždy budu bez hříchu; že se se mnou stane proměna, kterou vyrostu, dospěju do výše, s níž nebude již nikdy sestupu.

Ale zase je tu jedna běda. Ke zpovědi jdeme v sobotu odpoledne, k přijímání v neděli ráno, a v tomto mezidobí je nám setrvati »v milosti boží«, t. j. bytí bez hříchu. Ale ďábel prý v té době zvláště pokouší omyté ve zpovědi duše, a zřídka kdo vydrží. Proto ráno v neděli sedí ještě ve zpovědnících knězi, a ještě je možno z hříchů, od soboty odpůldne spáchaných, se vyzpovídati.

Jako čím kdo jde opatrněji, tím spíše klopýtne, spáchám já ze samého strachu do rána kolik hříchů« a klekám zase před mřížkou zpovědnice v postranní kapli u Františkánů. Dostávám rozhřešení a tlačím se k oltáři, kde kněz již udílí svátost. Mám nové růžové šaty prací, naškrobené,

nažehlené, a přes ně, ježto je chladné ráno, černou sametovou »jupku«. Kdosi do mne vrazí, o šaty se otře, ozvu se šepem: »Ježíš Marjá...« a již u vědomí spáchaného hříchu »brání jména božího nadarmo« odstupuji zahanbena od oltáře. Co teď? kam teď? Přijímat nemohu s hříchem na duši... Zpátky ke zpovědnicím! V jedné sedí mladý kněz a lišácky se usmívá, v druhé starý zpola dříme. Jdu ke starému; vytrhne se s údivem, vyslechne a zkonejší úzkostlivou dušičku, že už to snad ani hřích není, jen nepěkný zvyk, a že jen abych přistoupila k oltáři, i kdybych snad cestou ještě jednou vzala jméno boží nadarmo.

A tak přijímám. S úzkostí a hrůzou, nebo! v hrdle mám vyschlo a nemohu sv. hostii dlouho polknout... Ale pak je mi najednou lehce a krásně a mám se za svatou. Hledím na andělíčky nad oltářem, a zdá se mi, že jsem jim v té chvíli podobna a že mám z celého těla také jako oni jenom hlavičku a za ušima křidélka... Vidím je jako v mlze skrze vonný dým kadidla, v němž i matněji svítí zlaté ozdoby oltáře. Namáčím na odchodu prsty do kroupky, znamenám se křížkem a utíkám horempádem s jinými dívkami do Široké ulice k hokyni koupit si slanou houstičku. Tak snad nechutnalo ani marnotratnému synu pečené telátko po jeho kajícím návratu a milostivém přijetí v otcovskou náruč!

III.

Minuly chmury zpovědní a já se zase těším ze života. Zdolávám statečně i katechismus a umím z paměti i všechny jeho poznámky pod čarou. Farní škola přinesla mi i nový, mnou co nejhojněji používaný požitek – mohu si ze školní knihovny vypůjčovati domů knihy. Již jsem přečetla »Růženku Jedlohradskou« i jiné spisy Krištofa Šmída, Hofmanna, Nýrice, Pravdy. Nýrice mám nejraději a jeho »Bratrskou lásku«, v níž hošík dá si z lásky k bratříčkovi všechny zuby vytrhat, skrápím slzami a čtu ji několikrát po sobě. Ve Šmídovi je mnoho nábožného povídání, na každé stránce je napomínání, a Bůh jako by se přímo vnucoval dětské mysli. A dětská mysl nedá si ničeho vnutiti, zbožnost nesmí jí být násilím vecpána v hrdlo – a proto stránky mravoučných nákazů prostě přeskakuji. I povídky Pravdovy nelíbí se mi už ani tím, že mluvíce o Bohu, píší »Něm«, »Mu« a »Ho« velkými písmeny; tak nějak se mi to okázalé vztyčování Boha protiví.

Za to nade vše miluji pohádky. Mám doma ve své knihovničce, která mi utěšeně vzrůstá, již i pohádky Andersenovy; jsou mi nyní, i na dlouhá další léta, nejmilejšími. Vmýšlím se do nich, žiji je, jsem sama Malenkou i sestrou divokých labutí i ošklivým kachňátkem i hošíkem, který navštěvoval starého pána ve starém domě. Mé hračky ožívají s hračkami z pohádek Andersenových, květy ve sklenicích žalují mi pozvolné své umírání, a je mi, jako bych i vrabčí řeči rozuměla, a jako by i moje šaty, klobouky i nábytek kolem mne měly cit a dojmy své sdílely se mnou. Naslouchávám tlumeným jejich hovorům v podvečery a zas se vracím, jako na potvrzenou, ke knize pohádek a sílím se z nich u víře, že není nic mrtvého na světě, že všechno žije, všechno cítí a ví o sobě i o mně – i ten náprstek mamčin v košíčku, i ten pohozený kus petrželové nati ve smeti – a všichni že jsme dohromady spíati jako jedním životním dechem, jednou společnou jsoucností, a nikde že není ohraničených mezí pohádky a skutečna. V takových chvílích ponoření v život otvírám skříně, kde visí šaty, i zásuvky, kde mám uloženy hračky, a vpouštím v ně světlo i vzduch, v jakési soucitné obavě, aby se nedusily, nenudily; dopřávám jim obé-ho, aby si pak mohly vyprávět, že dnes viděly slunce i malou svou »paní«, která je miluje...

Zatím se i ve škole více sdružuji se spolužačkami; jmenovitě s menšími a mladšími, než jsem sama. Zvu je k sobě, půjčuji jim své knížky, ale sama nesmím opětovat návštěv. Jen k Žofince smím docházet, tu má i moje maminka ráda a dává si od ní vyprávět o jejím domovu. Žofinka je ze staropražské rodiny, – tatínek její je měšťan, granátník, a rukuje o vzkříšení a na pohřby s vysokou chlupatou čepicí granátnickou a domácnost jejich na Vaječném trhu je hodně podobna všemu, co je u nás. Jen o mnoho pobožnější jsou Žofinčini rodiče než moji, mají více svatých obrazů a na »kostnu« pod skleněným »šturcem«, kde my máme kytici z vlněných květin, mají zlatou sochu sv. Jana Nepomuckého.

Žofinka je něžná, rusovlasá, má dlouhou úzkou hlavičku a vlásky pevně hřebínkem přitažené. Má hodně hraček, je také jedináček – má i věci pro mne nevídané: stereoskop, kaleidoskop a množství panenek, i oblékacích. Chodím k ní ráda a ráda si ji zvu, protože si umí hrát. Neumí to každý, a Žofinka je mimo to vtělený pořádek ve svých hračkách. Každá oblékací panenka její má svou »výbavu« v obálce, s napsaným svým jménem, nikde není zmatku ani neladu. Celé hodiny si vyhraje spolu, tiše, bez hádky a škorpení. Maminka Žofinčina, kulaťoučká, maličká, častuje nás čokoládou.

Od druhých dívek učím se, co všechno je možno přinést do školy »pod lavici«, a co všechno se jí. Vodnice, bukvice, zmrzlá jablka, hrušky hniličky, svatojanský chléb, sirupové rybičky, »bruscukr«, »krausamine«, křížaly, ajbištajk, pendrek, cukrkandl, a ve všem je spravedlnost a pospolitost v dělení; co jedna, to všechny druhé, a na všechny se dostává. Kromě toho kolují pod lavicemi k výměně i nahlédnutí: barevné hadříčky, svaté obrázky, papírové vinětky, růžičky, holubičky i figurky, plechové i dřevěné nádobíčko, v létě větvičky šeříku, konvalinky, poupata růžová, lusky, třešně...

V neděli zpíváme, my děti školní, o »své« mši »Bože, před Tvou velebností« a »Zde v zkroušenosti padáme«. Mně se ze všeho líbí nejlépe sloka: »Cherubíni, Serafíni, dolů s nebe sestupujte«; zpívám ji vždy co nejhlasitěji a představuji si, že archandělé, žel, že mně neviditelní, opravdu jsou poslušní naší výzvy a snášejí se na duhových křídlech, pronikajíce klenbou kostela, na oltář, kde děje se tajemná

proměna vína ve krev... Mívám první předtuchy mystického zanícení v těch chvílích a cítím blízkost boží.

Mívám i touhu, být hodně smutná a moci se pro někoho hodně žalostně rozplakat. Beru si Gareisovu obrázkovou přílohu ke »Světзору«, báseň »Jan za chrta dán« a oplakávám ubohého Jana, kterého »rytíř prodal za zvíře«; líbám krásnou jeho kučeravou hlavu a nehty rvu ohyzdnou bábu čarodějnici, která ho odvádí, aby se v krvi jeho vykoupala. Maminka mi musí zpívat o Mnislavu a Běle, a pláču nad nimi. Ne méně pláču i nad pohromou bělohorskou, o které nikdo tak tklivě vyprávět neumí jako maminka. Jména Kaplíře ze Sulevic, Budovce z Budova vrývají se mi nesmazatelně v paměť, a lítost obepíná je zeleným břečtanem.

A zas jsou dny, kdy se cele zaberu ve hru, sama, bez družek i bez kluků. Pořádám dostihy, původní, své, nikde neodkoukané. Cílem je lepenkový domek s okny ze skutečného skla, a k němu běží, krouží, frčí, kutálejí se i hrnou různorodí sportovníci, mojí rukou roztočení: čamrdy, skrze něž je prostrčena sirka, malé i velké náprstky, kostky, krejčary a čtyráky. Víří a posunují se po řadě vpřed, a kdo je nejdříve u cíle, je vítězem.

Německé hrací karty jsou mi zdrojem přímo románových kombinací; rozdělují si je ve čtyři rodiny; král je tatínek, eso maminka, a říkám těmto: paní Žaludová, paní Červená, paní Zelená. Mají po dvou synech, spodka a svrška, a po čtyřech dcerách, z nichž nejmladší je sedmnáct, nejstarší (desítce) dvacet let. A teď míchám karty a kladu do řad vedle sebe.

Sleduji, kdo ke komu se častěji postaví; objeví-li se v sousedství spodka několikrátě táž osmička, kouká z toho svatba; rodiče se navštěvují a smlouvají. První zasnoubení konalo se mezi žaludským svrškem a červenou sedmičkou...

V týchž letech 1870 a 1871 vzrušuje nás všechny válka francouzsko-německá. Čtu noviny, sleduji obrázky v »Über Land und Meer« i ve »Světзору«, a Mety, Saarbrücken a Sedan jsou mi známější než zeměpis ve škole. Tatínek má mapu bojiště a posunuje na ní dle došlých zpráv praporečky na špendlíkách. A já to jsem, která vytrhnu jednoho odpůldne babičce novinářce číslo hned ve dveřích z ruky, přelétnu jeho obsah a s křikem hlásím tatínkovi do pokoje: »Císař Napoleon v bitvě u

Sedanu zajat!« Pak přicházejí obrázky komuny pařížské, obležení, hladu – střílí se i slon ze zoologické zahrady – k tomu zároveň vzrušují obrázky ve »Světozoru« z Grotgierovy »Vojny«, jež si mimoděk stotožňují s válkou francouzskou... Mocně dojmá mne hlavně obraz, kde vojáci vandalisují kostel a Kristu na rameno věší ručnice a šavle, a pak, kde malíř maluje obraz rozhněvaného Boha, a pod ním je nápis: Ó, lidstvo, Kainovo plémě...«

I zpěvy se mi v těch prvých letech druhé desítky mocně derou z duše. Mám potřebu zpívat, ne již jen maminčiným písním naslouchat jako ukolébavce nebo doprovodu ke svému dětskému snění. Mám touhu mít své písně a křičeti je plným hlasem a vyplnit jimi ticho našeho pokoje, přehlušiti tichý cvakot hodin i zpěv kanárka v kleci... Národní písně jsou mi příliš krátké, jsem s nimi hned hotova; miluji nad vše dlouhosloké ballady nebo vlastenecké zpěvy. Vyzpívám celého Břetislava s Jitkou, »Šlo krásné děvče k klášteru«, »Na blízku za městem«, a zas rozmarnou »Cikánovu píšťaličku a »Že peníze světem vládnou«. Z vlasteneckých zpívám nejraději »Tážete se, proč jsem Slovan?«, »V Čechách tam já jsem zrozena«; s tatínkem společně jeho »Hoj! Sokolíci, mužně v před!« a nejnověji i »Do zbraně, dítky Francie«...

Na procházky s maminkou i do arény na Hradbách s tatínkem dosti času zbývá po škole i ve dny sváteční. Na Hradbách či, jak Evička i kluci říkají, na šancích« rozbíhám se k zídce nad Koňskou branou a dlouho nechtívám se odtud hnouti. Je tak krásný pohled odtud na Prahu, na dlouhý Koňský trh se sochami sv. Jana a sv. Václava, na vysokou střechu kostela u Františkánů, na Týnské věže... V Mariánské ulici je pod hradbami pila, a dívám se dlouho, jak hučíc prkna řeže, pod nimiž se hromadí sypká spousta drtin. S konce hradeb směrem k Nové bráně je viděti do státního nádraží, kde pískají, šupějí a těžce oddychují parní »mašiny«. S úctyplným zatajením dechu chodím na šancích kolem pomníku českého lva, o kterém mi tatínek i maminka vypravují, že za noci zuřivě i bolestně mrská ocasem, »když ho nikdo nevidí a neslyší«...

I s druhé strany je se »šanců« pěkný pohled, do zelených travnatých příkopů, na zamklé uzavřené zahrady mezi Pštroskou a plynárnou, na vlnící se pole, na aleje podél silnic, na čistý modrý obzor směrem ke

Slepé bráně. A pak zase do všeho toho zpěvu, radosti z hraček, pohádkových knih, procházek i divadla, do vztekanice s kluky po schodech i na dlaždicích pavlače přichází ve škole nová příprava k zpovědi před koncem školního roku. Po pět dlouhých let, tři– až čtyřikráte do roka, opakuje se u mne týž pocit, podobný as tomu, jako když bosé noze, volně pobíhající, dostává se pojednou těžké škorně s olověnými cvočky, a je jí v této škorní vléci se, kam se jí nechce... Zas zpytuji úzkostlivě svědomí, probouzím v sobě lítost. Tato musí být opravdová, jinak by svátost pokání nebyla nic platná, a mně bývá za těžko, připomínat si »hříchy«, kolik týdnů staré, a zkroušeně jich nyní litovati. A přec nelze celou zpověď jen tak snadno setřásti s ramen, třebaže po skončeném přijímání ráda na ni zapomínám; ve chvílích akutnosti lomcuje mi duší jako horečka, a není úlevy, dokud nejdu od oltáře, vzrušena přijetím hostie, a s vědomím, že jsem nepřijímala »nehodně« a tak si »nejedla a nepila své odsouzením, což si představuji jako něco hrůzostrašného. Tak ráda bych třeba každý týden šla k přijímání, je to vše tak krásné a vždy mám představu, že andělé kolem oltáře se na mne usmívají a zdi kostela že se v obláčcích kadidla chvějí, jako by se chtěly rozestoupí ti, jen kdyby nebylo té zpovědi! Snad bych se ze svých hříchů chtěla vyznat hlasitě a veřejně, když bych k tomu cítila v duši popud, chtělo by se mi žalovati na sebe svou vinu, když by mi k tomu přišla citová nálada, ale takto těžce nesu každou zpověď jako nátlak, jako nucený hromadný povel k nechtěnému pokání, jako vtírání se cizích prstů do jemných úkrytů duše, kam nikdo nemá práva sáhnouti...

Jako v železných škorních vleku nohy těžce k mřížkám zpovědnice; je mi protivno jejich přítmí, šepot, z nich se ozývající. Snad bych je snesla, kdyby stály ve slunci v květinové zahradě, a já si je mohla vyhledati, kdy bych chtěla, a kdyby v nich seděly krásné a usměvavé paní, kterým bych mohla klesnouti k nohám jako dobrotivým vílám... Ale takto mne rozčiluje ucho knězovo, přitisknuté k mřížce, oko lesknoucí se skrze ně, otázky, jež jako by mne svlékaly.

Pět let vleče se tato trýzeň dětské duše, než jí konečně pouta spřeráží revolta dospívající Psýché...

IV.

Nenadálá a velká změna nadchází k blížícím se mým dvanáctým narozeninám. Opouštím farní školu, a stěhujeme se ze starého domu, v němž prošlo mé drobné, šťastné dětství, srostlé s představou jeho dvora, pavlače i okolních zahrad.

Dávno již nebylo v našem domě tak hezky jako bývalo. Dříve stál v průjezde jen těžký mandl, na kterém mne Evička vozívala; teď si průjezd najal řezník, postavil v něm pulty a špalky a rozvěsil po vratech zabitá telátka se zčernalými vyplazenými jazyky, kusy vojského masa, rozpárané vepře, beránky ve vlnitých kožkách. Stěží bylo mi tudy možno ráno projiti houfem kupujících žen s proutěnými košíky na rukou, za hlaholu řeči a dopadu ran sekerou na špalek. Kde, jindy voněl z pekárny pana domácího chléb, zapáchaly nyní lojové škvarky a v létě zastaralé maso. Hejna much masařek lítala nám do oken, a s pavlače nebyl právě nejvábnější pohled na řezníky, když na dvoře ve vaničkách prali střeva nebo rukama máčeli a mačkali housky do jitrnic.

Tatínek i maminka hubovali, naříkali, ale teprve když tatínkovi v kanceláři přidali služného, rozhodl se najmouti větší byt někde jinde. Byt našel a vedl nás s maminkou na něj se podívat. Bylo to v Jámě, a nelíbil se nám valně vchod ani dvůr. Tento byl se všech čtyř stran sevřený dvoupatrovými křídly domu, pavlače byly jen proti sobě se dvou stran, byl v něm drožkář a páchlo v celém domě stájí. S pavlače nebylo vyhlídky do zahrad a slunce vnikalo sem jen řídce. Byt byl v druhém patře přes dvůr; kuchyňka malá, polotemná, s oknem na schody. Bylo mi smutno, a jistě i mamince, ale minul smutek, jakmile tatínek otevřel dveře do pokoje. Proud slunce nás zalil. Svítilo odpoledním žářem do pokoje velikým zamřížovaným oknem. Po mřížích vinuly se boby, před oknem byl stojan s napiatým malířským plátnem, u stojanu malíř s paletou v ruce. A z okna vyhlídka do zahrad, co jich jen tehdy bylo v traktu mezi Jámou, Vodičkovou a Školskou ulicí. Těsně pod oknem má zahrádku najatou fotograf. Okno, slunce a vyhlídka rozhodly ve prospěch bytu, tak že se už skorém ani nedíváme na druhý pokoj, který je tmavý, s vyhlídkou do dvora, přímo na stáj drožkářskou.

Nad střechami domů ve Školské ulici je z okna viděti kus budovy Vyšší dívčí školy.

Tam půjdu po prázdninách, z nového již bytu, do něhož se stěhujeme o Jakube.

»Mějte se dobře v domě tom – roste tam javorový strom« – zpívá maminka jednu ze svých teskných písní. Maně mi nyní zní v uších, když mi nastává loučení se starým domem. I strom tu je, ne sice javor, ale krásný starý ořech, jenž se přes nízkou zeď zahrady rozprostírá až přes chodník ulice, tichý nezištný dárce, jemuž kluci z ulice kamenem srážejí tvrdé zelené plody.

»Mějte se dobře –« a navždy, as! Dům se za několik let sbourá, do všech úhlů rozejdou se jeho nájemníci, nesejdu se ani s kluky nikdy již, nikdy před zraky již neobjeví se zeď zahradní s břechťanem, dozní i písničky Hajsovy a jeho flašinet, při němž jsme tančili po pavlači. Naposledy jdeme z bytu do bytu, ode dveří k dveřím. I paní řeznice pláče a dává mi na památku vásičku pomalovanou chrpami a klasy.

Nikdy již domem nezazní maminčiny písně, neseskupí pod okna na pavlač naslouchající susedky za letních jasných večerů. Vznesly se do výše drobné jejich vlny zvukové, a snad je proud jakýsi neznámý zanese, kdysi zduchovnělé, zjemnělé, ve sféru snů bolestmi stížených spáčů, jimž přinesou zkonejšení.

I Evička nás opouští. Uchyluje se k poslednímu stáří s uspořenými groši k sestře vdově na venek. Budeme v novém bytě míti Fanny, a mnoho, mnoho i jiného budeme míti nového. Tatínek kupuje i více nábytku, – rád by prodal starý všečen, ale maminka nedá, na čem jí lpí vzpomínka z jejího domova – kupuje i do nového bytu nové obrazy, barvotisky ve »zlatých« rámech (každý obraz stál skorém pětku!); jsou na nich kuřata, housata, uhlazená jako mýdlo jezera a špičaté nafialovělé kopce; staří »Blücher a Wellington«, »Marie Antonie« a »Pifferaro« ukřívají se ve tmě druhého pokoje.

Prodává se i moje dětská postýlka zamřížkovaná; kupuje ji kominík, který k nám chodí vymetat, a já dostávám novou větší, nad kterou bude viset malovaný anděl strážce, odvracující hada od spícího děvčátka.

To je změn, to je změn! Ale nebýti okna a jeho vyhlídky, dlouho by se mi v novém domě nelíbilo. Pavlač je nevlídná; je na ní sice také kluk jeden, z vedlejšího bytu, ale je hrubý a pokřikuje na mne neslušně, kdekoli mne vidí. Jen dole v přízemí je starší hoch, asi patnáctiletý, a ten se na mne občas od své práce přátelsky usměje. Kreslí u okna písmena na náhrobní kříže a tabulky, které tatínek jeho vedle v krámě prodává. Ale nezůstane při tom; má prý velké nadání kreslířské a bude se učit malířem na malířské akademii. Jmenuje se Vojtěch Bartoněk.

Není skorém nač se dívat s pavlače. Denně ráno vyvádí drožkář hubenou kobytku ze stáje, zapřáhá ji do drožky a až k večeru se vrací. Stáj i dvůr hlídá zatím Bella, ošklivá tlustá fena, která u otvoru stoky uprostřed dvora vytrvale po celé hodiny číhá na krysy, které nelítostně dáví, cloumajíc jimi po navlhlé dlažbě.

Na pavlači je několik schodů, vedoucích k zavřeným dveřím pudy. Sedávám tu s knihou v dlouhých dnech prázdnin, ale myšlenky i oči přesunují se přes obsah knihy a bloudí, jako by poletující nevěděly kam usednouti. Cosi se děje v malém mém dětském já, co poukazuje na změnu, na vzrůst z vonných krásných jar dětství. Zrak všímá si věcí, sluch zvuků, kolem nichž dosud dětská duše má tančila lehkým vílím tancem v bezpečí svitu měsíce; je jí nyní, jako by se blížilo kuropění a bylo skryti se jí před zraky hrubých, zvědavých lidí. Svět je jiný, rozhodně jiný, než býval před lety, kdy se obzor jeho dovedl zúžit tak, že obsáhl jen moji panenku, sedící pod kvetoucí jabloní u cesty nad Kanálkou. Rozšířil se a je v něm již příliš mnoho lidí, aby se v něj vešli také ještě mluvící hračky a skřítkové, jukající na mne za rámy obrazů. Ti mizejí, propadají se do ranních mlh, upírají na mne smutné zraky, ale já se s nimi neloučím bolestně. Spíše je odstrkuji netrpělivě a obracím svůj zájem na lidi v tom svém novém světě. Kdo jste a jací jste? A především, odkud jste přišli, kde jste se tu vzali? Odkud jsem přišla já? Já? Kdo je to: já?

Tuto otázku dávám si až směšně často. Nejčastěji před zrcadlem; hledím na své rysy, na oči, na vlasy, a najednou mi ten Někdo, jenž se na mne ze zrcadla dívá, připadá jako zcela cizí neznámá bytost, a odstupuji jako ve strachu z něho. Maminka vykládá si mé pohledy za ješitnost a říkává mi: »Jen se dívej do zrcadla, ukáže se ti tam rarášek...!«

Raráška se dosud dětinsky bojím, zvláště jsem-li v pokoji sama. Napadne-li mne strach z něho, zarývám i hlavu do peřin; bojím se vzhlédnout směrem k zrcadlu. I strašidel se dosud bojím. Jdu-li s Fanny do sklepa pro uhlí nebo na půdu sbírat prádlo, plynou strašidla jako mlhovité páry, svítí jako ztrnulé řeřavé oči ze všech temných koutů podzemí i podkroví.

Ale odkud se berou lidé? Znova a častěji vtírá se tato otázka. Vrány že nosí děťátka? Ach, povážlivě se již tato prostá dětská víra moje viklá. Již spolužačky ve škole provázely ji úsměškem, narážkami, jen zpola mi srozumitelnými, ač samy nedovedly podatí nového výkladu, kde že se tedy na př. u naší sousedky, paní Fišerové, vzala pojednou v posteli drobounká růžová holčička, s pěstičkama jako s poupaty jabloní, vonná, teplounká, zavinutá v peřince s vyšívaným okružím, ovázaná háčkovaným povijanem? Mám jiti pro výklad k mamince, k tatínkovi? Oba snaží se zpodíratí rozviklané laťky mé víry ve vránu, ale čím to, že důvody jejich připadají mi dětinské? Takové as, jako když čtu ze školní knihovny knížky, určené pro děti od 6-10 let, a já vycituji, že již pro mne nejsou, že jsem z nich vyrostla...

A zase se mne v nudě prázdninové zmocňuje hravost. Velkých panen již nemám, ani hrubých dřevěných a plechových hraček; beránek s vlnou, oslíček hlavou kývající, nádobíčko i drobný nábyteček, dřevěné slepičky na drátěných nožkách, plechový vlk i gumová ještěrka – vše zůstalo dědictvím dětem ve starém domě, a nastávající žačka Vyšší dívčí školy přestěhovala si u větší blízkost její jen svou knihovnu a své papírové oblékací panenky. Těch je za to plný dívčí ústav, rozdělený v sedm tříd dle stáří a velikosti žaček, a prázdniny jsou k tomu, aby se s ní opakovala celá učebná osnova farní školy. Oblékám je, rozmlouvám s nimi, hraji divadelní kusy z arény v Kravíně i na Hradbách.

A zvolna, přes nudu prázdnin, vyplňovanou procházkami za bránu a docházkou do arén, blíží se chvíle, kdy mi bude vstoupiti do Vyšší dívčí školy. Obcházím si ji zatím jen zdaleka, obdivuji se jejímu krásnému průčelí, širokým velikým oknům, těžkým, stále uzamčeným vratům. Tolik se již těším do jejích lavic!

V.

Jsem šťastna, jako dosud v žádné škole, u žádného dosud učitele, vyjímajíc snad laskavou slečnu Macháčkovou. Je mi jako bylince, která konečně, po kolikerém přesazování a přemísťování ocituje se ve výživné půdě, zalévána vláhou i sluncem. Jak se to roste, jak se to lehce a rádo učí! Na každý takřka předmět jiný učitel – říkáme professor –, na mnohé předměty odcházíme i do jiných, a vždy krásných, prostorných místností: do zpěvárnky, do kreslírny, do třídy, kde se učí zoologii, botanice, fyzice. Tato poslední nás zvláště rázem zaujala. Lavice jsou tu do půlkruhu, amfiteatrálně povýšeny; skorém jako v divadle tu sedíme a i výkladu o zvířátkách, jak nám ho rozmarným způsobem předvádí prof. Starý, nasloucháme jako veselohře.

Jaký je to zvláštní pán, ten pan prof. Starý! Husté tmavé svíslé kníry zakrývají mu ústa, vlasy má hladce přičísnuty, jako by nosil paruku, ruce nosívá přes prsa, zastrčeny do rukávů, a do třídy vchází tak shrbeně, pokorně a smutně, jako by nám byl přišel zvěstovat neštěstí. Ale najednou sebou husté kníry několikrát nervosně škubnou, oči blesknou šelmovsky po nás, a již skřítek vtipu a humoru skotačí po dlouhém stole v »parterru« našeho divadla, a rozmarné historky o opičkách, hlodavcích i domácích zvířatech rozveselují nás i láskou plní k čtyřnohým našim druhům. Leckdy přináší pan professor z kabinetu i vycpané zvíře, zpracovanou kůži, malovaný obraz. Na kůži i na zvíře smíme si sáhnout. Smějeme se tu volně zdravým, dětským smíchem; rády máme za to pana profesora, že nás tak hravě, lehce učí; hluboce se mu klaníme na chodbě: Má úcta, Vašnosti!« a on, vždy přehrben, s rukama přes prsa, škubne jen šelmovsky po nás kníry místo pozdravu.

Ihned se z lásky k zoologii hlásím prof. Pinkasovi, že chci kreslit zvířata. Mohly jsme si vybrat: krajiny, zvířata, květiny, ornamenty, dle francouzských sešitů »Le dessin pour tous«, nám ukázaných, ale mne na prvý pohled zaujala výrazná hlava volská s melancholickým pohledem velkých temných očí, a již jsem i po všechna tři léta věrna zůstala svému skotu, bravu, koním i dravcům; skorém i podceňuji květinové a krajinářské kresby svých spolužaček, zdá se mi v nich málo života, kdežto v mých

koních je pohyb, je krev a vášeň, jež se snažím i tužení ztlumočit, ohně oku dodat – dokud nepřijde pan professor se svým znaleckým okem a neupozorní na chyby v rozměrech, a nepřečará celou kresbu. Pak teprve smutně mažu pryč a střízlivě znova kreslím, správně, podle měřítka.

Všechno je ve Vyšší dívčí škole pěkné, zábavné i jímavé, všechny předměty učebné. Proč jen ty počty mají všude – ale doopravdy dosud všude! – své vykladače tak trochu v podobě suché cifry? Ani tady není a nemůže být sympathických styků mezi mnou a matematikou. Ani ta její trojčlenka a záhadné »x« mne nezajímají. Vždyť celý objev neznámého »x« je vždycky zas jen cifra!

Mnohem milejší je mi náboženství. Učí nás doktor theologie, a je mi velikou pobídkou, že pochválil mé náboženské vědomosti, které tak horlivě jsem přijímala z úst Františkána, P. Kazimíra. Ale ani doktor theologie nesprošťuje zpovědních závazků; i on posílá k zpovědi a zpytuje s námi svědomí.

V hodinách vyučování je přítomna na kathedře u stolku třídní slečna, která jinak vyučuje i ručním pracím. To je trochu nepříjemno. Něčemu se zasměješ, něco pod lavicí si pokutíš, na nějaké to jablíčko ti přijde chut při vyučování, porejdíš si na sesličce, poohlédneš do zadních lavic – a už se s kathedry rozkývá na tebe pagoda káravých pokynů hlavy, a už po hodině putuješ si ke stolku slečninu pro zahanbující důtku. Proč nás hlídá? Co z toho má? Ani jí příliš rády nemáme, ač není zlá, jen snad trochu nepřístupná a snad málo našim duším rozumí. Ráda se strojí; má vysoký načesaný účes jako věž, plný podložek, nakasanou, nasbíranou tuniku a v ní »honzíka«, a sukni splývávou ve vlečku. Pro naše pokušení; rády ji zúmýslně přišlápneme, kdekoli se nám to nahodí, abychom se v zápětí s pokorně hloupoučkou tváří omlouvaly: »Račte odpustit, slečno...« I přezdívku již má, chudinka, od nás, rozpustilých žab; říkáme jí buď »páv« nebo »frajka«.

Dvě a dvě žačky ustanovuje slečna k modlitbě nahlas před školou i po škole, a k »pořádku«. To znamená, že si hned po sedmé hodině ranní a po jedné odpoledne smíme trhnout zvoncem u vrat na školníka, s výsadou, že jdeme do tříd dělat »pořádek«. Jedna stíráme prach s lavic,

druhá omývá tabuli, chystá křídu, dohlédne, je-li umyvadlo v pořádku. Pak můžeme volně, bez dozoru, ve třídě chodí po rukou, skákati o jedné noze, se stupínku, přes lavice, ven na chodbu, po schodech, vše privilejí »dělání pořádku«. A dobrák školník nás nechá porejdit, podovádět.

Těch krásných chodeb ve Vyšší dívčí! Kde bylo tehdy v Praze takových! Jistě v žádné škole, ani ve vysoké. Na stěnách je plno zasklených obrázků, starých českých zámků a hradů, dějepisných výjevů. Běháme v desítí-minutové přestávce od jednoho ke druhému, zakrýváme podpis rukou, hádáme, co obraz představuje, až je známe všechny z paměti. Nad schody k druhému patru je velká skleněná žlutá koule; znázorňuje slunce, a malý, zarámovaný špendlíček na druhém konci chodby prvního patra znázorňuje zemi a vzdálenost její od slunce.

V chodbách scházíme se ze všech tříd. My nejmenší z první třídy obdivujeme se dospělým slečnám ze třídy čtvrté. Jsou mezi nimi krasavice, a ihned si vybíráme mezi nimi své »lásky«. Zbožňovanou provázejí ctitelky krok za krokem. Jsou tu krásné sestry herečky paní Šamberkové, štíhlé vysoké blondýny, kroužících se rusých kadeří a bělostné pleti; je slečna M., které dva rusé copy splývají až na paty a třetí je stočen jako koruna nad jemným, jako ciselovaným obličejem; je Milka V., s černými »loknami« do půl zad, zajímavá tím, že nosí brejle; je slečna T. z L., od jejichž havraních vlasů krásně se liší pomněnkové oči.

Až my budeme ve čtvrté třídě! Zatím jsme jen drobotina, těšící se z vycpaných zvířátek a zpívající dětské písničky s průvodem harmonia. Ty písničky přivedly mi novou přítelkyni. Vlastně ne zcela novou, jen poodloženou, polozapomenutou. Chodívala k nám do starého domu z hostince »u koruny«, který patřil jejímu tatínkovi, hrály jsme si, povídaly o strašidlech, a moje maminka i jí k svačině mazávala krajíčky chleba povidly nebo husím sádlem. V době, kdy jsem já chodila k Františkánům, navštěvovala ona německé Uršulinky, a až ve Vyšší dívčí jsme se zase sešly. Písňe školní byly dvojhlasné a neměla jsem doma s kým je zpívat; našla jsem si tedy Lojzinku, a zpívaly jsme spolu, ona soprán, já alt. Jak se hlasy sladily v harmonický souzvuk, i duše přizpůsobovaly se sobě v přátelské harmonii, doplňující se navzájem; nacházely se v družném

stisku rukou, ve výměně slov i pohledů; rostly spolu, jako srůstají spolu i dva nestejnorodé stromy, z nichž jeden je bříza a druhý lesní smrk. Zní *jedna* píseň a dva rozdílné hlasy ji zpívají...

Jaro a léto sblížily mne opětně se společností klukovskou. Pan professor Starý vybízel nás v zoologii k zakládání sbírek motýlů a brouků. Nešťastný nápad, který mne stál mnohou slzu. Brouků i motýlů bylo všude za branami dost; broučci se i lehce dali sebrat, ale k honbě motýlů bylo již třeba zručnosti. Do žita se daleko za nimi nesmělo, na nuselskou louku rovněž ne. Sítky zelené jsme měly i sběratelskou torbu, ale kořist byla malá. Nespomáhal ani návod spolužačky Hanny Kubešové, roztomilého diblíka, která jsouc v jiné třídě setkávala se s námi na chodbách. »Já to dělám v Čelákovících o prázdninách tak,« nabádala; »když uvidím motýla, začnu se modlit otčenáš, a pustím se za ním. ,Otče náš, jenž jsi... dej se mně chytit... přijď království tvé... však já tě lapnu... jakož i my odpouštíme... počkej přec trochu..a než řeknu ,zbav nás zlého/ už motýla obyčejně mám...«

Brouky i motýly namáčela jsem doma dle návodu do líhu, a pak jsem je nabodávala na špendlíky. Ale toho hoře! Probouzeli se často z lihového opojení, hlásili se k životu, škubali nožkami, smutně zazvučeli krovkami, . , Bylo to k zbláznění a připadala jsem si jako učitelka. Bratranec Robert, který občas s tetičkou, maminčinou sestrou, k nám přicházel, věděl radu. Uměl brouky bezbolestně usmrcovat; sám měl již i pěknou sbírku; ochotně se mi nabídl k spolupráci, k spoluhonbě. Chytil také mloky, salamandry, potápníky a doma jich měl ve skleničkách plná okna. Škemrám o dovolení, abych směla s Bertíkem do hradebních příkopů, kde v loužích, zarostlých žabincem, pražští kluci, bosi, kalhoty vykasány nad kolena, pořádají lovy v kalných stojatých vodách. Maminka jen nerada povoluje; Bertík je divoký jako stepní ukrajinské hříbě, lítá s drakem do určení po strništích, a jednou hnal káču od višňovky z Karlovem až přes kopeček ke Koňské bráně tak prudce, až se mu spustila z nosu krev.

Ale »vědecký zájem« nabývá platnosti a já si za přispění Robertova také nosím domů salamandry, mloky, potápníky a vodomily a krmím je drobtý z housek a muškami; zhynou mi však k mé bolesti všichni. Náhradou za

to získávám velké vědomosti o zvonech. To je tak. Bertíkovi rodiče bydlí na Rybníčku, v samém sousedství štěpánské zvonice, ve které je Bertík neobmezeným pánem. Chodí zvonit, houpá se na provazech, šplhá po nich, po trámovi leze, říká, že i netopýry tam zavěšené do holých rukou chytá – zkrátka, hrdina zvonice a vášnivý milovník zvonů. Kreslí všude po papírech zvony, sám si i malou zvoničku se zvonky zhotovil, a vykládá, jak zvon se rozhoupává, jak krásný je hukot, jímž se celá zvonice při zvonění chvěje. »Ale to není pro holky,« dodává hned žárlivě, aby mne snad nenapadlo, chtít také do zvonice s ním.

A ještě jednoho kamaráda získávám vstupem do Vyšší dívčí školy. Je to tatínek. Něco se v mé duši děje, co mne sbližuje s ním a trochu odvádí od maminky. Ona, která byla duší a vílou mého dětství, s kterou jsme si při melancholických písních jejích a při povídkách o chotěšanských strašidlech tak dobře rozuměly, jako by mi nyní také bledla, rozplývala se v opar mlhový, v němž mizejí mé hračky, mé sny o životě a citu všeho, vzbuzené Andersenovými pohádkami. Je to, jako by maminka byla zůstala na pokraji čarovného háje dětství jako jeho strážkyně a já se od ní nyní vzdalovala po široké silnici kamsi do světa, po kterém se začínám rozhlížet. A cítím, že tatínek jde se mnou, s úsměvem na kulaťoučké červené tváři; ruce složené na zádech pohrávají si lehce hůlkou, ústa mimoděk pohvizdují písničku... Tak se nám nějak zvesela spolu jde, a přestávám se ho bát jako autority.

Naučil mne hrát v karty a vzbudil zájem o společenskou hru. Hrajeme spolu mariáš, »o nos«, černého Petra, »á la guerre«. Maminka nehraje s námi, nemá karty ráda; za to připomíná si jakousi starodávnou hru v kostky, zvanou »Ritterspiel«, a tak nám vychvaluje její zajímavosti, že se vydáváme s tatínkem na cestu do Prahy, »Ritterspiel« někde koupit. Jsou to očíslované obrázky, a představují dobrodružnou výpravu rytířů, spoluhráčů za štěstím. Vržená oka kostek určují postup její; překážky se kupí, zlí čarodějové cestu zátarasu) í, do zakletí vrhají; dobří kouzelníci pomáhají, až cesta dovede do nádvoří hradu, kde je turnaj. Oka kostek označí i tady vítěze. Poutavá hra, ale obrazu není možno koupit u papírníků. Až v Železných dveřích, u vetešníka, který prodává papírové jesličky, nalézáme i »Ritterspiel« a neseme domů. Teď hraje v dlouhých

zimních večerech i maminka s námi. Hrajeme i loterii, »zvon a kladivo« a domino.

I na procházky v létě raději chodím s tatínkem, než s maminkou. Maminka miluje osamělé cesty po mezích polních, stromořadí za Kravínem, kde velké ořechy tvoří zelenou klenbu, ovocné aleje na výšinách nad Kanálkou, kde zřídka možno potkati člověka; i mně se líbivalo usedati na meze neb pod stromy s panenkami a nerušeně je tam svlékat i oblékat, ale teď mne Kravín, nejdeme-li do arény, začíná nudit, a vím, že kdykoli vyjdu s maminkou na procházku, jinam to nebude než na Kravín... Tatínek umí překvapovat rozmanitostí. Nepoví mi nikdy, kam jdeme, a nechává mne hádat. Schválně někdy »kličkuje«, uhýbá od směru, a když již najisto myslím, že půjdeme na Přemyslovku, zahne mi najednou do nějakého průchodu na Dobytčím trhu, a už se převážíme přes vodu na Plzenku. Nebo mne dovede až k hradbám a ohmatá si pojednou kapsu. »Škoda,« řekne, »chtěl jsem jít do arény a nemám peníze. Nu projdeme se po hradbách jen tak.« A zatím má už od rána lístky do divadla v kapse, a vodí mne kolem arény, kam rázem vchází, a má radost, jdu-li v zamyšlení dál a ohlížím-li se pak, kam mi zmizel.

Miluji teď procházky, kde je mnoho lidí, kde je hlučno a veselo. V Kanálce v restauraci hrává v neděli vojenská hudba, a chodíme tam všichni tři; bráváme s sebou i Julinku, která je dosud u tety, a chodí do šití; tatínek s maminkou usedají ke stolu, Julínka a já procházíme se při zvucích hudby mezi obecnstvem po široké cestě, zastíněné vysokými javory a kaštany, nebo se vměšujeme mezi děti, obklopující klec s opičkou na prostranství před restaurací. I ta či ona spolužačka tu bývá s rodiči; vodíme se pak zavěšeny tři čtyři v řadě, zabíháme výše na užší stezky, až před villu, kam je vstup zapovězen, a odkud pestří se nám vstříc květinová kola a záhony v zelené trávě. A hudba víří a šumí, a pomalu i hvězdičky zamrkají na ztemnělé obloze. Chladnější větřík zavane, a vracíme se temnou Koňskou branou, kde kroky duní, domů, do tichého bytu, v němž nedělní letní od-půldne osaměl jen starý kanárek v kleci.

VI

Nová veliká věc! Budu se učit na piano. Učí se Lojzinka, i někte dcerušky kolegů tatínkových, kteří jsou tomuto vždy direktivou při mé výchově. Co oni poradí, nebo co řeknou denní hosté »u koruny«, to rozhoduje, třebas i přes odpor můj nebo mamčin. Proto také postupujeme ve všem učení s Lojzinkou, či s Luisou, jak jí nadále říkám, protože jednou nechce její tatínek zůstat za mým, a podruhé zase můj za jejím.

Pro nové piano dělá se v bytě místo, a maminka mi vyprazdňuje starý toaletní stůl, kam si budu ukládati noty. Učit se budu v hudebním ústavě v Měšťanské Besedě a nebudu tam míti z Vyšší dívčí daleko. Zatím nový nástroj zkouší tatínek i maminka. Tatínek se kdysi začal také učit hrát u pana učitele v Jankově, ale neumí už nic. Ale přece si někdy z večera zasedne k pianinu, ťuká jedním prstem na klávesy, opravuje se, zkouší, až si konečně přece dle sluchu vyťuká některou národní písničku. Maminka se učila lépe a déle; pan učitel v Chotěšanech chodil k ní do zámku, a hrávala na »špinet« o dlouhých tenkých nožkách a sotva pěti oktávách. Zná dobře noty, a pomaloučku vybavují se jí z paměti i zapadlé melodie, staré taneční skladby, starodávné polky, arie z oper, »Josefa Egyptského«, »Čarostřelce«, Mozartův menuett, píseň »Tam u Varšavy«. Zkouší, zkouší, bere na pomoc i tištěné sešity not, které mi tatínek napřed koupil, a záhy hraje horlivě, všecka ve hru zabrána, jako dříve zpívala. Hraje ponejvíce z paměti, a já dosud jen poslouchám. Bud' při jejích polkách tančí moje papírové panenky po pohovce, nebo jsou mi árie a písně její doprovodem k četbě i k přemýšlení.

Pak hraju já, ale není to s počátku pranic hezké; a lehká hra na piano také není. Je třeba tu prsty zdvíhat, tu nechat ležet, každá ruka hraje něco jiného, je nutno pozor dávat na křížky, na klíč, na odrážky. A počty pronásledují mne až sem. Je mi počítati nahlas: »erstes, zweites, drittes, viertes« – hudební ústav je německý – a slečna učitelka v ústavě tluče mi ještě takt ke hře rukou.

Teď teprve také vidím, jak je dům náš musikální. Piano ozývá se z bytů pod námi, vedle nás i naproti nám; v prvním patře bydlí houslista, vedle něho operní zpěvačka. Maminka také občas ještě si zazpívá, já křičím své školní i vlastenecké písně u otevřeného okna, Tonda drožkářův hraje na tahací harmoniku.

Ve Vyšší dívčí učíme se v druhém ročníku botanice. Dosud máme všechny pana profesora Starého tak rády, a stejně rády jako o zoologii posloucháme letos v zimě o mechách a lišejnících. Nosíme mu i ukázky jich. Také jsem mu jich jednou hrst přinesla, koupila jsem je na trhu, a odvážila jsem se dones ti mu je až do fyzikálního kabinetu, kam vlastně jsme ani nesměly vcházeti. Škubl knírem nad mým kornoutem plicníku a islandského mechu. »Co pak to stojí?« zeptal se mne pojednou. »Čtyři krejčary,« přiznávám se spravedlivě. A on škubl knírem ještě více na stranu, u očí udělal se mu vějířek drobnických vrásek, sáhl do kapsy a dával mi do ruky – čtyřák. Pustila jsem ho, jako by byl žhavý, až se daleko zakutálel, a s hanbou utekla jsem z kabinetu. Nesla jsem mu mechy z úcty a lásky, a on mi je chtěl platit!

Zas kreslím zvířata, učím se mluvnici, němčině, dějepisu, zeměpisu, náboženství, a při ručních pracích dovádím za zády »frajky«. Provozují s klubkem bavlny »Horymířův skok« a klubko co chvíli buchne s lavice; vypravujeme si s děvčaty anekdoty z »Palečka«, jehož se stávám horlivou čtenářkou. Vůbec mne teď baví jen četba, při které je možno se smát. Tatínek odkudsi přinesl jakési »Merendy«, kde je plno sólových výstupů, deklamací, frašek. Je tam i »Kukátkář« a jeho refrén: »Francku, otoč kliku, utři sklo, aby panstvo lépe vidělo,« stává se; mým heslem a pobídkou k smíchu, nakažlivému, jehož epidemii podléhá celá třída. Ale vždyť je snad všechno na světě jen k smíchu, všechno k němu dráždí a svádí, každé přeřeknutí učitelovo, každé jeho klopýtnutí o stupínek; všechno lze parodovat a každá báseň, každý příběh vlastně teprve získá parodií! Kdosi přinesl do škol v nejnovější směs »Svatební košile« a »Vrány a lišky«: »a lampa ještě hořela, a vrána dosud seděla...« Co tu bylo smíchu, až v boku píchalo, co fingovaného kašle tutlaného v kapesních šátcích, co shýbání hlav pod lavici, aby slečna neviděla! Nedovedu stajiti výbuchu, a často si chodím ke stolku slečninu pro důtku.

Závidím své sousedce, které zkráceně říkáme Minda. Má vzácný dar, že dovede strnouti uprostřed nej většího smíchu v kamennou masku vážné tváře, kdykoli na ni slečna pohlédne; ani svalem v obličejí nehne, a slečna dává nám ji pak po škole, mrsku, za příklad vzorně slušného chování!

Všechno je pro smích a veselo je býti na světě. Vesele se běží do školy v rezavém huňatém zimním »burnuse«, v klobouku z klejenky, kterému déšť a sníh neublíží, s krejcarem v kapse, s kterým se dělá zastávka u cukráře Horáka pro »zlomky«! Jsou to jediné zlomky, mně sympatické, a je zajímavé mezi vyučováním pátrat v obsahu kornoutku; bývají v něm kusy rybiček, bonbonů, cukrátek, pišťalek i cukrových děťátek, jak je rozdrobeny, ulámány a umolousány vymetla a smetla podnikavá ruka cukrářova ze šuplat a s pultu.

Všechno je k smíchu a přece se právě v té době dostavuje i velká bolest, rozpor a hoře, s nimiž ani srovnati nelze nepříjemného zpovědi nebo zármutek nad smrtí křepelčinou.

Jako kalné stružky o velkém lijáku sbíhají se v jediný špinavý proud za celou tu dobu nahromaděné informace, kusé úryvky, anekdoty, poloprůhledná místa ze zapovězených knih, zachycené vtipy dospělých, narážky spolužaček, až z nich je obludná zátoka nečisté, nemravné skutečnosti o původu dětí a o styku pohlavním. Tedy takové to je! Vyřknut na konec cynicky neomalene a hrubě ústy děvčete z ulice, s nímž náhodou vcházím v povrchní styk prostřednictvím jedné je spolužaček, působí holý ten fakt na jemné roucho duše, jako by se propadala ve smrdutou stoku.

Hnusné krysy s potměšile svítícíma očima běhají prese mne, zápach mne dusí, údy stá-pějí se v slizkém bahnu, jež je tíží olovem... Pak se vzeprou. Dvě hvězdy zasvítí mi v pekelnou tůň: tatínek, maminka! Ne, není možná!

To *není* možná! Snad za původ svůj děkují takovému nemravnému skutku nějací zvrhlí tvorové, snad takoví zas jen cos podobného páchají – ale já, moji rodiče!... Ne, nikdy, nikdy! A již je zase jas a čisto kolem mne. Což sv. Josef, Panna Maria? Svatá Anna, svatý Jáchym? Všichni ušlechtilí rodiče slavných synů a dcer všech věků? Což ti? A rychle si je v

myšlenkách připomínám, na pomoc je volám, abych k nim mohla, gloriolou obestřeny, připojit i rodiče své.

Ale zas se zatmí kolem mne, a místo hnusných krys zasyčí nyní nečistých temnot jedovatí hadi podezření a nedůvěry. Proč mi nikdy neodpovídal nikdo přímo, otevřeně, na přímou mou otázku? Proč ty povídačky s vranou, a když to s tou dál nešlo, proč to rozpačité mlčení nebo vyhýbavé nejapné výklady, nepřijatelné dvanáctiletým rozumem? Všechno se hroutí, stápí, točí, víří kolem mé duše, a nikam, k nikomu nelze se mi utéci o radu a přispění. Je mi jako Adamu v ráji po pádu jeho, a zdá se mi, že kdyby na mne teď tatínek nebo maminka zavolali, že bych z houštin, kam jsem se skryla, malátně odpovídala: »Já se stydím... za vás... za oba. ..« A zas je oba v duchu kajícně odprošuji, vinna se dávám, že jsem dopustila, aby na ně jen kapky bláta stříkly z té tůně, v níž se stápím. Muka jsou to mé malé polodětské duše, a podnes vidím před sebou chladné stěny tmavého našeho pokoje do dvora, kde jsem je, pudem se odchylujíc od slunce a světla, prožívala sama, jen v tichu rukama lomíc. A i přetvářce se z toho všeho učím. Zavolá-li na mne maminka z prvního pokoje: »Co pak tam, duše, tak dlouho děláš ve tmě a zimě?« chápu se rychle prvního po ruce předmětu a vycházím s ním, s omluvou, že to jsem tak dlouho hledala ...

Ale nejsem z těch, kdo dlouho sami nesou svou bolest světem. Sdružuji se, hledám oporu u přítelkyně. V důvěrných koutcích ve chvílích samoty sdělujeme si své objevy, pochybnosti i hoře, a duše, plačíc, pere své zablácené roucho u čistých vod, aby v něm zas mohla před lidmi. Není již tak bělostné jako bývalo, dlouho z něho nechce zmizet odporný zápach, ale i tak – nutno se smířit a žít dál; učit se, dovádět, vlasy v copy splétat, zpívat a odříkávat své modlitby večerní... A na konec je to vlastně všechno k smíchu, a k smíchu je i to, brát věc tak tragicky. Nikdo není vyňat, děti rodí se denně na sta, a všechny přicházejí na svět tak... tím způsobem... o němž nelze promluvit otevřeně. Němý hřích... snad to je to, z čeho jsem se bláhově v nevědomosti zpovídala. A kněz jistě věděl, a smál se mi as v duchu.

A všechna divadla, všechny romány, všechen styk dospělých točí se kolem této jedné věci, která se dětem zakrývá. Ale my jsme už velké,

dospělé, a máme právo nahlédnout i za oponu! A my také nahlížíme! Sbíráme materiál, v denních listech, v rubrice soudní síně, v hovorech domácích návštěv, přímou anketou u starších dívek.

A zoufale veselo je mi najednou z toho všeho. Ať žije lidská komedie, a adié všechno pohádkové snění o bělounkých nemluvnátkách, dřímajících v květech lotusových na rybníce, odkud je loví čáp a odevzdává vráně! Rozpustile se směji všemu, a jako víno z proděravělého měchu vytéká mi z duše všechna pohádková úcta.

Již nečtu pohádek ani dětských knížek. Z lavice do lavice putují ve škole Zschokkovy »Tetinka Rozmarinová« a »Modrý div«, všelijaké humoristické škváry, dokonce i krvák »Provaz oběšence«. V té době zakládáme také ve třídě »tajný spolek« s velice nejasným cílem a neurčitými stanovami. Slibujeme mlčelivost, a R-ová přináší do školy divadelní dýku, bůh ví proč a nač. Skládáme básně na profesory a stopujeme »frajku« na cestě ze školy.

Ale zasvitne jarní slunce do tohoto pařeníště mikrobů, a vidmo jeho ničí choroboplodné zárodky. Zase jsme dětmi, či spíše již dívkami v rozpuku, a nosíme kvítí na stůl milého profesora Starého: první jarní pryskyřníky, bledule, sasanky, orlíčky, květy dřínu, kerríe japoníky, větvičky jívy a křů z hradeb i z Kanálky. Učíme se s láskou botanice a zakládáme si herbář.

Zvolna vrací se i poesie zbožňování; stává se nutností na jaře, kdy srdce je plno rozmachu křídel k neuvědomělému vzletu. Chodím každou neděli do kostela k Františkánům, na stejnou mši, na stejné místo, zpívám, modlím se. Ne z potřeby, nýbrž ze zvyku. Po kostele chodím Širokou ulicí, Měšťanskou Besedou, po Židovské zahradě, vzhůru do ulice Hopfenštokovy. Školskou dolů a domů do Jámy. Proč ta oklika? Pravidelně chodí tudy z ulice Hopfenštokovy k obědu do Besedy profesor Š., který vyučuje ve čtvrté třídě a kterého my, jež ho zbožňujeme, známe jen z daleka. Ty, kdo ho nezbožňují, říkají mu »slepička« pro drobný, spěšný, ptačí krůček, jímž sbíhá se schodů. Pravidelně ho každou neděli poblíže Besedy potkávám, pozdravím obligátním: »Má úcta, vašnosti!«, dostává se mi nedbalých, roztržitých díky, – a neděle je posvěcena poesií zbožňování. Nemá úmyslu, ani cíle,

ani bolu beznaděje tato zúmyslná nedělní setkaná, ale je potřebou, patří ke změnám, jimiž prochází mladá duše, tak jako je potřebou psát do všech učebnic a vrývat do dřeva lavic začáteční písmena »Jeho« jména.

A zas je i zpověď, stále více zahanbující a pokořující, protože je nutno zpovídat se i ze všech hovorů o oněch »nemravných« lidských stycích, a stává se často, že ve zpovědnici sedí kněz, který naléhá na podrobnosti, nebo dokonce podezřívá z horšího, než k čemu se přiznáváme. Nikdo nezví nic ze šepotu ve zpovědnicích, ale mám přece vždy pocit veřejného spráskání, kdykoli odtamtud vycházím, a jen mi líce po ranách hoří...

VII

Hladina duše, tak mocně zvířená nástupem nového názoru životního na základě ztráty víry ve vránu, se znenáhla klidní, a život běží dále hladkým rovným proudem. Trhliny, způsobené zátopou, se zacelují a z nánosů bahna vyrůstá již zase vesele zelené vrboví. Svět je jiný, není již rajskou zahradou, není báhorkovým divem; má svá úrodná pole vedle lad s plevellem, a rádo a vesele se žije i tak, u vědomí, že, než povstane pole, je nutná práce.

Prázdniny mezi druhým a třetím rokem Vyšší dívčí mají příjemné intermezzo. Luisin tatínek staví v hostinské zahradě křídlo domu, a já se chodím denně dívat, jak stavby přibývá. Čekáme s Luisou dychtivě na šestou hodinu večerní, kdy zedníci odcházejí. Pak je celá stavba naše. Lezeme po žebříku na lešení, vnikáme do nedokončených pokojů, slézáme do sklepů. Pak si někde najdeme nějaký kout, páchnoucí vlhkou maltou, usedáme na narovnané cihly nebo na obrácené zednické kolečko, a zahajujeme své večerní koncerty. Přezpívujeme všechny dvojhlavné písně, které umíme. Z úkrytů novostavby jásavě zvučí »Dennice, krásná hvězdo lásky«, »Poletují vlaštovice« nebo »Kozák koňa napájal«. A rorejsi obletují stavbu za zlatých letních západů, ze zahrádky zní rachot kuželek a hosté otáčejí hlavy, odkud že to zní dívčí zpěv.

Třetí ročník Vyšší dívčí je jako mocný rozmach všech intelektuelních sil. Tolika novým předmětům se učíme, a profesoři mluví k nám ne již jako k dětem, ale jako k dospělým žákům. V náboženství máme církevní dějiny; zajímají mne a baví, pokud jde o první doby apoštolské, o počátky středověku. Ale u husitských válek a u reformace je již náraz, zápletka názorů. Příliš hluboko jsou mi maminkou vštípeny děje pronásledování pravdy v Čechách, inkvisice, protireformace; ne nadarmo jsem četla Barákovu »Svobodu« a zpívala »Horo Bílá, horo kletá«, ne nadarmo četla jsem i »Husitskou válku« a dívala se na obrázky stínání tří mládenců, žáků Husových, a na hranici Husovu. Nemám víry v slova, že inkvisice byla nutná, nechci věřit, že Hus byl na škodu českému národu. Po prvé vyšlehuje mi oproti učiteli náboženství z duše revolta. Nesouhlasím s tím, co povídá...

U prof. Starého máme letos fyziku a chemii. Demonstrace s třeným jantarem a pečatním voskem, pokusy s magnetem (mám také svou magnetovou podkůvku a přitahuji k ní doma jehly, náprstky a klíče), ukázky z elektřiny, leydenské láhve, hořící vodík – to vše jsou věci vysoce zajímavé a rádo se jim učí.

V kreslím pracujeme dle sádrových modelů, dle velkých obrazů. Kreslím stádo ovcí, jezdce na koni z doby Ludvíka XIV., pak sádrové hlavy římských císařů, podobiznu Rafaelovu, Anny Boleynové. Při kreslení mluví s námi pan profesor francouzsky.

Prof. Starého máme dosud rády, ale dostal mocného, nebezpečného konkurenta, na kterého se záhy přenáší všechno naše zbožňování. I má »tichá láska«, prof. Š., ustupuje do pozadí před osobností, která na nás všechny působí silnou suggestí. Vyciťujeme, že po prvé stojí před námi učitel umělec, že je božstvím posvěceno každé jeho slovo, že je nám sklonití se zde před básnickým duchem v němém, horoucím uctívání. Němčině a německé literatuře učí nás v tomto ročníku Fr. V. Jeřábek. Pouhé jméno jeho stačí k nadšení. Je to spisovatel »Služebníka svého pána«, hry mně nad jiné milé. To nebyla jen úcta, která nám dávala upírati zraky na sarkastickou poněkud tvář a na prošedivělou kšticí Jeřábkovu – to byl prostě kult, ne-li u všech žáček, tedy jistě z poloviny.

Na místě dosavadního nudného časování nepravidelných sloves, na místě hlavolomných složenin »ich würde gehabt, gewollt, gekonnt, gedürft haben« čteme Freiligrathovu »Der Blumen Rache«, učíme se z paměti Hartmannovým Elegiím na Čechy; »Dreimal unselig' Land! Dein Leid bewegt kein Herz mehr, dass es weine...« V konversaci německé srší to břitkým vtípem. Uplatňuje se neznámá nám dosud krása a poesie slova, krása a poesie vůbec.

Jen zlobit se na nás prof. Jeřábek nesmí. Jednou nám pro několik výtržnic uložil trest celé třídy. Dlouhým, pokorným tahem kajíc – nic jdeme po hodině k němu, v rukou mačkáme slzami mokré šátky, úpěnlivě prosíme, aby sňal s nás hanbu, být potrestány *jeho* trestem.

Za šerých zimních hodin, kdy nevidíme na kreslení, vybízí nás prof. Pinkas, abychom mu deklamovaly. Je nás pár, které to dobře umíme. Je v první řadě Růženka Šimová, maličká osůbka snědé pleti a podivuhodných jantarově světlehnědých očí. Je mazlíček; chodívá k té či oné dívce v přestávce, ovíjí jí ručku kolem krku a ptává se: »Máš Růženku ráda?« A polibek je jí přisvědčivou odpovědí. Přednáší dlouhé, překrásné básně, o Krakonoši, o andělu strážném, který zachránil dítě před utopením (žel, že jí samotné osud neuchránil poletech tragické smrti uhořením, kdy zachvácená lihovými plameny, pobíhala chodbou, marně volajíc o pomoc v prázdném domě...)

Anna Justová vystřídává ji v deklamaci. Přednáší vášnivě, krátkým přerývaným dechem, jako je vůbec ve všem vášnivá. Divoce se hlásívá, umí-li něco, prudce mává rukou, vstává na židličce proti učiteli a dovolává se slova prosebným: »Vašnosti, vašnosti!...« (I ona umře mlada, sedíc, náhlým poryvem srdečním, plně vyživši svůj krátký život lásky a štěstí...) Marie Rokosová, velepilná, první žačka třídy, ctižádostivě snaživá. I její deklamace jsou dlouhé, bezvadné. Mrtva i ona, v plné síle učitelského působení. Stíny, stíny! Tančí po stěnách kreslírny, jak je tam metají plameny, vyšlehující z kamen za podzimního přítmí... Dnes hrstka popelu v urně, tehdy půvabný laškovný zjev dívčí, otevře pojednou dveře třídy. Vidouc svou zmýlenou, udělá rozkošnou grimassu, a zmizí, bouchnouc dveřmi. Hanna Kubešová... Stíny, stíny!...

Snujeme si v třídě již své plány do budoucna, čím která budeme. Ve mně je bytost rozdvojena. Mozek by chtěl učit, sebe i jiné; tatínek pozoruje můj výchovný systém u mých papírových panenek, ukázněnost jejich školních tříd, pořádek v třídním jejich katalogu, a mluví o paedagogickém mém talentu. Dle tatínka i dle svého mozku budu učitelkou a již si i s Rokosovou slibujeme, že spolu vychodíme učitelský ústav. Ale krev moje chce zpívat, hrát, divadlo ji láká, vyzpívat by chtěla všechnu svou barvu rudou, všechno své rytmicky proudící teplo – a maminka sní pro mne o slávě Adeliny Partiové, Pauliny Luccové, Ristoroky a Malibranky... Slibuje mi, že mne bude provázet na uměleckých tournées, jako má hvězda strážná...

Chodíme nyní často i na opery, dolů, do divadla Prozatímního na nábřeží. Na »Martě« jsem se zamilovala do Lyonela, a když zvím, že je mimo divadlo ni farem zrovna naproti Vyšší dívčí, lámu v ručních pracích naschvál všechny jehly a trhám nitě, abych si v přestávce mohla odskočit pro nové. Ale Lyonél brzy za pultem ztrácí s illuse, a žíznivé srdce hledá dál. Brzo utkví v aréně na Hradbách na růžolícím, hezkém Króssingovi a začne za ním šlapat cestičku; na štěstí bez jakéhokoli povšimnutí s jeho strany. Vášeň dostupuje tak daleko, že si jdu koupit jeho podobiznu k paní Stýblové do knihkupectví na Koňský trh. Dobrá paní, která mne zná z dětství a vybírala pro mne svaté obrázky, rozloží přede mnou na mou žádost, že chci podobizny herců, fotografie ženské: paní Sklenářovou, Peškovou, Čermákovou. Vrtím hlavou, a chci – pány; vyberu si kudrnatou hlavu Króssingovu s knírky do špičky nakroucenými, a doma ji ukládám do knihy na stůl. Ale tatínek ji najde, a po výslechu, ve kterém s neumějíc nikdy zapírat, ke všemu přiznávám, putuje kučeravý tenorista – do plotny, vskutku do plotny a přímo do plamenů!

Také se v tento třetí rok Vyšší dívčí hodně emancipuji z rodičovského doprovodu. Poletuji kolem rodného hnízda sama jako nedopeřený pták, a vábí mne možnost dobrodružství. Ráda se vydávám sama do neznámých ulic. V neděli před kostelem zacházím do Jirchář a točím se se zájmem v úzkých, spletitých uličkách. Jednou, k svému úžasu, vidím, seběhnuvši příkrou uličkou, tekoucí mi u nohou Vltavu, v níž s protější strany shlížejí se stromy Žofínského ostrova; po druhé, běhající chvíli dokola mezi ulicí Myslíkovou a Ostrovní, objevuji pěkný malý kostelík s vysokou zdí zahradní. Spouštím se i na Staré město, »do Židů«. Tam mne napadá strach, chci zpátky, ale zbloudím a pádím neznámými uličkami nazdař bůh ,Někdy také chodíme v neděli večer, se služkou Farmy vyprovázet Julinku, která bydlí u sv. Haštala. Také jednou bloudíme, a když vycházíme konečně na Staroměstské náměstí, ujišťuji Farmy, že věž, kterou při svitu měsíce vidíme, je věž svatovítská, že jsme na Hradčanech, a obě dáváme se do hlasitého pláče, až nám strážník Železnou ulicí a Můstkem pomůže na Koňský trh, kde se již vzchopujeme.

Je tolik půvabu v těch samotářských potulkách. Jakýsi strach a přec i touha, aby se něco stalo, v čem bude strach a nebezpečí, vedou mé kroky po neznámých ulicích. Každý cizí spěšný krok za mnou, každé zvolání, zahvízdnutí, každý cizí ostrý pohled mně do tváře působí mi ne nepříjemný tlukot srdce. I ješitnost se probouzí na mých osamělých cestách pražskými ulicemi. Sleduji svůj obraz ve skle výkladních skříní, hledím si na špičky střívků, jež jsou maličké a s mašlemi. Také na společné procházky chodíváme ve středu neb v sobotu odpoledne. Jde nás obyčejně pět, všechny začátečním písmenem od »M«, tak jak vedle sebe dle abecedy sedíme ve třídě; provázek rodičovského vodítka je výjimečně uvolněn v ta půldne, na dvě, tři hodiny. Chodíme na Zvonařku, kam má Olga M. volný přístup; na Vyšehradskou skálu, kam nás láká všecky příkrý vzestup po schodech za vyšehradskou radnicí a vyhlídka na Prahu a na Vltavu. Dovádíme cestou, zabíráme, v sebe zavěšeny, celý chodník, ale na Vyšehradě ocitujeme se v sentimentální náladě. Apostrofuji Vltavu dle básně Gollovy: »Znáš-li píseň o té mrtvé slávě, o žebráku, zlatém Vyšehradě?«, děláme křížek na rově Boženy Němcové, pátráme, odkud as skočil Horymír, a kde je Libušina lázeň. Nocujeme si, zaníceny pohledem na Hradčany: »Kde domov můj« a vracíme se vyšehradskými branami, již zas se smíchem a vtipy.

A léto je, a já z otevřeného okna do dvora vyzpěvuji operní arie, jak mi od zimy utkvěly v sluchu z Prozatímního divadla. S papírovými panenkami se již neučím, ba nemám již ani oněch, které se se mnou stěhovaly z domu dětství. Rozdala jsem je menším dětem, a hrají nyní s jinými, vhodnějšími, divadelní kusy z repertoaru »Divadelní bibliotéky« Pospíšilovy a ze Štorchových veseloher a frašek. Zajímavý ensemble herecký. Oblékačí papírové loutky, představující německé panovnické rodiny. Našla jsem si je u papírníka, protože mi nejlépe vyhovují. Jsou mezi nimi i dospělí muži, a těch právě potřebuji pro milovníky, bonvivanty i intrikány svého divadla. Hrají a deklamují všechno, bez kulis a dekorací, jen tak na dlouhé staré pohovce, často za doprovodu maminciny hry na piano. Hrají »Adriennu Lecouvreurou«, »Blázinec v prvním poschodí«, »Griseldu« i »Převrženou slánku«. Stará císařovna Augusta hraje tchyně, mladičkový bavorský král Ludvík milence, německé princezny tragické i naivní milovnice, císař Vilém dobré dědoušky a staré taškáře.

Přítelkyni a družku mám skorém v každé spolužačce, a rušno bývá i u nás v bytu, když si tři nebo čtyři pozvu a hrajeme si na královnu nebo na prstýnky. Rušno a hlučno, zvonivý smích, dovádění a zpěv, jež vy stří dáva pilné učení fysice a dějepisu, žert, kuplet a fraška ve třídě, v aréně i v knihách – a přece se Duši po čemsi stýská...

VIII.

Je stesk ve smíchu, a lítost v nejrozpustilejším skotačení; je hoře ze vtipů, vykřikovaných po školních chodbách, a výčitky svědomí z tlumených hovorů nebo z četby knih, ukryvaných pod lavicí, nevhodných, aby uzřely světlo před očima tatínka a maminky...

Dívám se do světa jako do vypouklé skleněné koule v zahradě; předměty blízké jeví se v pitvorné velikosti, smích budí vlastní znetvořená tvář, a stromy, budovy a nebe v pozadí tratí se v směšně malinkých rozměrech. Je to fraška, a přec se duši bolně stýská po klidné hladině vod, zrcadlící věrně a správně i měsíc na nebi i hvězdy lidských očí.

Není návratu dovnitř, není snivého soustředění v sebe za úplné neexistence okolí, jako tomu bývalo v dětství na pavlači starého domu za vůně šaňky, nebo nad knížkou Andersenových pohádek. Co dříve byl spánek, plný lahodných snů, je dnes neklidná dřímota churavce, kterého probouzí let mouchy, pád špendlíku na zemi. A vůkol mne je teď ryčno, že ani sedřinmouti nemohu; odevšad zní třeskná hudba, volají lidské hlasy, dupou křepčící postavy, zvou: »Pojď mezi nás, nezapadej ve sny...« A Duše jde, ač ví, že ztrácí sebe, že se hýřivě a na piano rozdává, že nebohatne v nitru svém, které pustne a na které se klade prach, jako v bytu, kam majitel nevrací se často.

Hořko bývá ve smíchu, a přec zas bývá Duši, jako by jen na čas byl jí kdosi vypověděl z komůrky její, jako by jen na čas bylo jí choditi po neznámých ulicích s písničkou na rtech dům od domu, jako by jen na čas bylo jí žiti bez přístřeší, jež zatím kdosi pro ni upravuje větší, nádhernější, aby se slávou do něho pak mohla vejiti.

V hodinách prof. Jeřábka bývají takové chvíle předtuchy návratu Duše domů... Čteme u něho Schillerovy: »Die Kraniche des Ibykus«; za jeho překladu a ztlumočení rozvíjí se před námi celé úchvatné drama prozrazeného zlého svědomí; klene se azur řeckého nebe, zní hrůzné sbory Eumenid. Tu umlká vtip a zavírají se okna zevnějšího světa, jenž se zatmí, aby na chvíli mohla zasvitnouti hvězda, tam kdesi v nitru, ne v srdci, ne v hlavě, ale v celé ne vnější, nýbrž vnitřní bytosti.

Ale vzácné jsou ty chvíle, a zas je zatlačují laciné školácké vtipy, kuplety z »Angot«, »Trebizoíndy« a »Giroflé« a anekdoty z »Palečka«. Pak už nadobro vítězí šansonetství, a zpívám »Byla holka líbezná, »Prodávala ryby« a kuplet Marasquinův o podvazečku s příslušnými gesty a živou mimikou. Už nebudu učitelkou, ale zcela jistě půjdu k divadlu. »Hm, co ty!« řeknu jednou Marcelle M., která říká, že bude v obchodě, »budeš prodávat za krejcar sirky...«

»A ty za šesták budeš zpívat každému klukovi, « odsekne mi na zchlazenou mých divadelních ambicích. Hlas můj jaře zvoní, a zkouším již i umělé písně s průvodem piana.

A co maminka, co tatínek v té době? Odpoutávám se od nich stále víc, uvolňuji pouta, vížící mne k nim z let dětství. Jako bych je oba byla zavřela do knihy Andersenových pohádek a uložila je do knihovny do zadní řady. Jsem poslušná, ráda je mám, ale jsou již, komnaty v mém zámku, kam jim odpírám vstupu a kde chci vlasti neobmezeně jen *já!*

Hned před Vánocemi jsem v tmavém pokoji mezi jinými krabicemi objevila novou zelenou, kulatou, a v ní byl nový pižmový rukávníček. Dostávám ho pak »k Ježíšku«, a jeho i Mikulášovy nadílky rozplývají se v dým a mizejí tam, kam zmizela vrána s děťátkem v zobáku... Což bylo *tolik* věcí jenom klam v té luzné pohádce dětství? Jen strašidel se ještě trochu bojím, a věřím, že lomozila v neobydlených pokojích chotěšanského zámku; povídáme si o nich s Luisou v tmavém pokoji, a pak se bojíme vstát a vyjít ven...

Už nebude Marcella M. »prodávát sirky«. Umírá, čtrnáctiletá, neštovicemi, a jdeme jí všechny z třídy v párech na pohřeb. Je to první a jediný případ úmrtí spolužačky za všechna ta leta, a mocně nás vzruší. Vyptáváme se starší její sestry z vyšší třídy na podrobnosti její smrti. Co říkala? Co dělala? Smrt je nám tak málo známa... Vyzpovídala se, dostala poslední pomazání, a pak prý prudce strhla křížek se zdi nad postelí a tiskla ho k prsoum – ve strachu a zděšení. Bylo by to jindy bývalo pro mne varovným mementem, příležitostí ke kající reakci; ale tatínek čeká na mne v hodině pohřbu před arénou, a tak utíkám z košířského hřbitova skorém beze slz a bez hlubšího dojmu nad smrtí Marcellinou.

Dlouhé sukně bych teď již měla ráda, a maminka mi je nechce dát. Začínají se nosit vlečky a já mám dosud sukně do půl lýtek. Ale najde se pomoc. Mám přes sukni »überkleid« s nasbíranou tunikou, a sukni pod ním na háčky. Přišívám k sukni dlouhé tkalouny a spouštím ji v průjezde domu za vraty, kam již maminka s pavlače nedohlédne, pod überkleidem na tkalounech až k zemi. Ale mám pak vždy strach, abych ji neztratila.

Již brzo dostaneme vysvědčení ze třetí Vyšší dívčí. Těším se na ně, vím, že budu mít aspoň devět »výborných«, ale má radost je zkalena náhlým rodinným rozhodnutím, dle něhož již do čtvrté třídy nepůjdu...

Zcela jinak rozhodli o mém dalším osudu, pro mne nepovolání, pro tatínka směrodatní činitelé, jeho kolegové v úřadu a denní hosté »u koruny«.

Mám jít po prázdninách do německé školy k Uršulinkám.

V němčině čteme epilog k Meissnerovu »Žižkovi«:

»Mein Lied ist aus! Die Harf entsinkt der Hand...«

I moje tříletá píseň radostného školního pobytu ve Vyšší dívčí škole doznívá. Ještě si naposledy zazpívám o výroční slavnosti: »V jarního slunka záři...«, píseň o kvítku, jehož zželelo se básníku, tak že ho neutrhla a »včelek roj a broučků mu za to díky pěl«, a již tu je hodina loučení, proudem slz zalévaná; bezútešné oplakávání něčeho, co rozkvetlo a předčasně vyrváno z půdy, nedokvětá, ovoce nepřinese... Je nás více, které nepůjdeme již do čtvrté třídy, ta či ona zůstane již doma, rozejdou se do šití, do jiných škol, ale do takového snížení, do německé klášterní školy, jdu jen já a Žofinka, která přišla do Vyšší dívčí se mnou o Františkánů. Ta nenaříká, je jí to celkem jedno; skromná, bez vysokých ambic, bez bolestných duševních konfliktů, přijímá klášterní školu jako cosi samozřejmého.

Ale já jsem bez útěchy, ač rovněž u rodičů neprosím a se nevzpírám. Myslím, že musím jít, kam oni chtějí, že co oni usoudí, je moudřejší nad můj rozum a nad mé osobní úvahy. Bez útěchy je má bolest také z velké

části proto, že ani Luisa nejde se mnou. Odbyla si – ta šťastná! Uršulinky před vyšší dívčí, a co mi o nich povídá, není příliš vábné. Vypráví, jak bývalo jí v zimě za těžko probouzení se z rána a spěchatí do školy tak daleko. Přišla-li pozdě, po osmé hodině, neotevřela se jí již nemilosrdná vrata školy; vypráví, jak jednou, s těžkým vyšívacím rámem na ruce, za mrazivého větru zoufale tloukla na zavřenou bránu, která jí nevpustila; jak se s pláčem vracela domů. Vypráví o trestech stonásobného opisování, o odměnách svatými obrázky. Což o to konečně! Pan učitel u Františkánů měl rákosku a vyplácel jí; dávno, před celými třemi lety; lze si však jen pomyslet podobnou reakci po Vyšší dívčí, po hodinách fyziky, po kreslíme a především po prof. Jeřábkoví?

S ním je okamžik loučení nejbolestnější, a nechávám si ho zúmyslně naposled. Je to o výroční slavnosti ve škole, a on stojí na chodbě zabrán v hovor s nějakými cizími dámami. Obcházím ho netrpělivě, sleduji hovor z povzdálí, čekám, kdy mu bude konec. Konečně přistupuji a se sklopenou hlavou, tiše, říkám své slovo loučení a díků. Nerozumí mi zprvu, a vlídně kývá: »Nu, na shledanou po prázdninách!« Sdrhuje mi to hrdlo, a šeptám, že již nepřijdu... že jdu k Uršulinkám... Poodstoupil na dva kroky, zadíval se na mne dlouze, mlčky. Pak mi podal ruku. »To je nám líto, Pavlinko, že odcházíte....« řekl mi upřímně. Jeho projev lítosti, nikdy neslýchané oslovení mne křestním, zdobnějším jménem, je jako poslední kapka do poháru. Přetéká a já propukám v bolestný, zoufalý pláč. Nebýti lidí kolem nás, snad bych se mu vrhla k nohám, skrápěla mu ruce slzami, pro Boha ho prosila, aby mne zachránil, aby nějak zapůsobil, abych mohla zůstat u něho, u něho se učit i němčině i české literatuře a estetice, které přednáší ve čtvrté třídě. Ale nebylo žádného dramatického výstupu, a také žádné pro mne záchrany...

IX.

A tak již mám koupenou »Sprachlehre« i »Lesebuch«, a sedím ve škamnách páté třídy německé obecné školy, mezi dětmi jedenáctiletými a dvanáctiletými, které v lavicích přede mnou vesele drmolí »samospasitelnou«.

Tak hluboko, až do páté obecné, jsem klesla s výšin chemie a literatury Vyšší dívčí! Nezachránilo mne mých devět »výborných«, ani recitace Freiligratha; jen málo při přijímací zkoušce u Uršulinek rozumím z dlouhého německého říkání »Mater Schulprefekt«, a nedovedu jí odpovídat stejně plynným rozhovorem německým. To rozhoduje o mém pádu s výše...

Sedíme ve třídě, ne dle abecedy, nýbrž dle velikosti. V předu sedí žabičky s opentlenými cůpky po zádech; čiperné Němky, které rychle postupovaly ze třídy do třídy. V zadnějších lavicích sedí opozdilé, nechápavé, nenadané, kterým bylo opakovati tu či onu třídu, tak že jsou ve čtrnácti letech teprve v páté; v řadách nejposlednějších, až nejdále od tabule sedí »nejhloupější« – Češky, které zaváté sem z českého venkova, znají sotva pět německých slov, a je jim už i patnáct až šestnáct let... Mezi těmi sedím i já po celý čas své desítiměsíční vazby, s malou změnou posunu na kraj lavice, nad níž se stávám »Aufseherin«.

Tak ráda v ten podzim chodím s maminkou do Kanálky. Je tam v kleci před restaurací na řetízku přivázán říční orel. Nehybně sedí na bidélku, polodřímaje; neslyší kolem sebe zvuků rodných druhů, slyší jen drmol lidských hlasů, jimž nerozumí, a snad se mu v dřímotě zdá o vlasti, z níž byl vyrván. Stávám dlouho před klecí, a rozumíme si s orlem. Ale mně je hůř. Mé peruti jsou svázané a na očích je páska, abych ani modra nebes neviděla; vidím skrze ni jen drobnou jeptišku, naši třídní; vidím, jak ji občas vystřídá jiná, tlustší, červenější, na ruční práce; vidím po stranách školní tabule dvě tabulky menší, jednu černou, druhou červenou, a na nich napsaná jména žaček »hodných« a »nehodných«; pod tabulí za rámečkem vzorná »Schönschreiben« drobných žaček z prvních lavic. Dál už nevidím a neslyším nic...

Až když vchází katecheta, kterému se zde říká »Hochwurden«, strhuji si s očí pásku slzavého zamlžení, a hledím co nejostřeji. To je zcela nový typ, naprosto rozdílný od vlídného pátera Maška u Pešků, od hrdě krásného zjevu P. Kazimíra, i od učeného našeho doktora theologie z Vyšší dívčí školy. Dlouho pro něj hledám jméno případné, kterým bych si ho pro sebe označila; po čtvrti roku, když umím trochu lépe německy, přilehne mi nejlépe k jeho zjevu slovo »Pfaff«. Je suchý, vyzáblý v dlouhé klerice; má drobný zlostný obličej, úzké rty, špičatý nos, těkavé černé oči hledí zpod brejlí. A docela nic se spolu nemáme rádi od prvního spatření. Doposud jsem byla miláčkem i chloubou všech katechetů; vždycky jsem se tak horlivě učila náboženství! Teď se setkávám po prvé s knězem, který mé vědomosti podceňuje, který má pro mé odpovědi úsměšek, protože jich nedovedu odříkávali plynně a správně jeho řečí... Věci, kterým učí, dávno mám v malíčku hned od Františkánů, ale neoblomený jazyk nedovede jich ústně přivést k platnosti. A tak je to se vším, se zeměpisem, dějepisem i mluvnicí. Nechte mne to říkat česky a uslyšíte! chtívá se mi někdy zvolati se slzami vzdoru, když drobné žačky z předních lavic ohlížejí se po mně a smějí se některé mé záměně »der« a »das« nebo nesprávné větě. Je mi, jako by mi byl někdo vyřízl jazyk a teď se mi smál, že blábolím...

Přináším čtvrtletní vysvědčení, a jsou v něm – trojky! Něco tak nevídaného pro mne, že se s nimi i bojím jíti domů, a že doma pak pláču nad sebou – i nad tatínkem a maminkou. Spolu vinny je činím touto svojí degradací... Ale snad konečně za to nemohou; podléhají jen nějakému duchu zkázy, který teprve nedávno jako by byl zachvátil celou Prahu, celý český život v ní.

Bourají se hradby, první úder motykou do šeríkových a Mollových keřů na výšinách jejich byl mi jako úderem do srdce. Ta tam je za krátko celá Koňská brána s dunivou svou klenbou, kudy projížděly kočáry; ta tam i brána Žitná se svým chladným průvanem a vyloženými v ní krámky s cukrovím a třešněmi; ta tam i aréna, kterou přenesli na prostranství proti Pštrosce, ten tam i kamenný český lev s korunou, i promenády, lavičkami vroubené. A za bývalou Žitnou branou stojí »Teatro Italiano«, hnusná

dřevěná bouda, a z ní se po Praze nesou a po ulicích zpívají odrhovačky:
»In Beneschau...« a »Mein Nannerl ist futsch...«

Za strženými bramami se horečně staví, porážejí se stromy, ladem ležet nechávají pole, kde se modrala v létě chrpa a vylétal skřivánek do modra nebe. Po stranách zaprášených silnic, z bývalých orných hrud vyrůstají cihlové činžáky Vinohrad, nohy se boří v prachu nebo bezedném blátě.

Jak by v té zkáze nebral zkázu i duch a smýšlení! Nikde již neseťkávám se s vlasteneckým zápalem slečny Macháčkové, své první učitelky dějepisu, dávno ani tatínek již nechodí v červené sokolské košili a nezpívá se mnou »Hoj, Sokolíci...« Není ani u maminky již toho polotlumeného vzdoru, s jakým zpívávala ruskou hymnu nebo vyprávěla mi o porážce bělohorské; není rozmachu let šedesátých, kdy se četly vlastenecké novely Tylovy a tajně v úkrytu knihovny jsme doma schovávali Havlíčkovy »Epištoly Kutnohorské«. Snad to vše hájily a chránily uzavírané vždy na noc pražské brány, snad tomu všemu hrady byly ochranou, a teď, kdy padly, valí se na nás na všechny pohroma zvlažnění, trýzeň německé klášterní školy a počítání »erstes Viertel, zweites Viertel« v německém hudebním ústavě...

Jaký je to malicherný Liliput v celé té naší uršulinské třídě! Co mi tu dělat a k čemu se přimknout? Nezbývá než skrčit vyrostlé údy, aby se vešly do úzkého domku a sklonit se k droboučkým Liliputánkám, chci-li slyšet, co mi povídají.

Pod lavicemi kolují svaté obrázky a »Anklebsbilder«; v těchto celé cykly pohádek o Karkulce a Šípkové Růžence. Upadne-li náhodou svatý obrázek na zem, Liliputánka ho šetrně zdvíhá a uctivě líbá na odprošenou. Přináším do školy své oblékací panenky; divadlo s nimi již nehraji, jen je oblékám a Liliputánkám půjčuji ke hraní. Je z toho velká roztržitost ve třídě. »Hochwürden« ji větrí a správným pudem veden slídí v zadních lavicích. Využítkuje mé chvíle zapomnění, a dvěma dravčími skoky je od stupínku u mne. Krátký zápas s mou rukou, a již si v triumfu odnáší urvané papírové panenské rámě s kusem poprsí, špendlíkem je propichuje, mým jménem podepsáno pranýřuje na černé tabuli »nehodných«.

Pak je »Sittengericht«, měsíční učitelská konference, a velebníček referuje na ní as o mně, o nás všech v zadních řadách, neboť třídní učitelka mluví pak v narážkách o snížení známky z mravů. Říká to česky, abychom rozuměly především my, jichž se to týká.

Nosím do školy i dětské své knížky a půjčuji je všem, o nichž vím, že sem přišly z českých škol. Sama vypůjčuji si německé knihy pohádek o Líliputánek a čtu je za vyučování, které mne naprosto nebaví.

Také kreslíme. Do tečkovaných sešitků, od bodu k bodu čáry, až se vytvoří vzorek, jehož výplně se drobně čárkují. Připomíná mi to starou hru »od které ke které«, jíž jsem hrávala ještě s Evičkou a kluky Fišerovými, mlýnek a dětské říkání »píšu, píšu patnáct« a »když jsem šel okolo háje, sova na mne houkla«, při kterém se píší čárky a je jich vždy určitý počet. I na barevné tužky, dávno kamsi založené, si vzpomínám, přináším do školy, maluji v »Lesebuchu« kulaté výplně písmen »o«, »d«, »p« i »b« červeně, žlutě, modře. A všemu tomu učím i susedky v lavicích, i v přestávkách se k nám pak sbíhají zvědavé žabky z prvních řad.

V té době potkávám na ulici sl. Zdeňku B., kterou jsem, dokud byla žačkou čtvrté třídy Vyšší dívčí, zbožňovala pro krásný pravidelný její obličej. Do salonu k nim chodí prof. Jeřábek; mluvil prý ondy o mně, litoval mého odchodu, řekl prý, že mne měl vždycky rád... Je to zásvit slunce do kobky žalární, ale když prof. Jeřábka brzo potom potkávám na cestě ze školy, sklopím hlavu a běžím těsně podél zdi domů, aby mne neviděl. Stydím se...

Při ručních pracích se předčítá nebo zpívá. Předčítají se nudné mravokárné povídky, zpívají školní písně. Můj zpěv! Je mi doma útěchou i zábavou, zpívám také již při pianě Schubertovo »Ave Maria« a »Erlköniga«, opakuji své árie a kuplety. Ale co tady s tím vším, s Trebizondou, Angotkou a Vaškem z »Prodané nevěsty«, po němž umím dokonale koktat? Ale což kdyby přec... Z nudy a hořkosti probouzí se mi v duši zase můj rozpustilý smích, zatrpkle uspávací lék, který konejšival mé boly nad poznatky skutečného života po ztrátě čapích a vraních illusí. Což to není vlastně také všechno »děsně« k smíchu, že tu jsem já, žačka z Vyšší dívčí, mezi těmi němčícími dětmi jimž se v ručkách

kmitají pletací dráty (a které horlivě při práci rokují o tom, co as jim nadělí »St. Nikolo«? Tak hloupoučké jsou, tak neviňoučké, i s Mater Serafínou, Felicitou a Florianou, které nikdy ani v divadle nebyly! Kdyby tak znaly a slyšely!

Pisklavě, třaslavě, jemně nesou se školní písničky dívčinek třídou v hodinách ruční práce. A zatím se v mé duši připravuje již rušná scéna, nepodobná oné, kdy Tannhäuser na Wartburku, přesycen zdlouhavým zpíváním o cudné lásce, chápe se varyta a zanotuje svou hýřivě jásavou píseň o Venuši...

X.

»Hochwürden« vyjadřuje se pohrdlivě o Češích. Jsme prý »nur ein wanderndes Musikantenvolk«. Vštěpuji si dobře v paměť tento jeho výrok. Sbírá mezi námi na čínské »Heidenkinder«, a kdo daly hodně, dostávají obrázky, na němž u hořeniho toku řeky Číňanka hází nemluňátko do vody, a o něco níže je odtud vytahuje katolický velebníček a nese je do kostela ke křtu. Také ruku líbáme velebníčkoví; my ze zadních lavic, když to nutně musí být, malé Liliputánky ochotně a horlivě; chňapají mu i po ruce jako štěňata, když prochází mezi lavicemi. A Hochwürden vidí jejich chut a naši nechut, a napětí mezi ním a námi roste, síleno jsou okolností, že ani jedna z Češek nejdeme k němu k zpovědi.

Knížky a panenky upravily mi cestu do srdcí spolužaček. Doslova, neboť skorém všecy kreslí v přestávkách, nebo i doma, na papír srdce, rozdělí je čarami v přihrádky a do přihrádek vpisují jména těch, kdo jsou jejich »Liebe«. Jsou v srdcích jména jeptišek, spolužaček, sem i tam mužské jméno, o němž se holčinky pýřivě přiznávají, že to je »kuzén«. Už mají také mne některé za »Liebe« a žárlí na sebe navzájem, věnuji-li se více některé.

Chtějí také, abych jim předzpěvovala při ručních pracích. »Umím mnoho písni,« hlásím se, »ale jsou – české.« To prý nevadí. A tak zní v německé třídě »Dennice«, »Vlasti své bud, Čechu věrný « i »Hoši a děvčátka, pojďte sem v háj«, z českého zpěvníku.

Písně se líbí, ale mne při nich bolí srdce, div nepuká. Zvuky bud vzpomínky, přirovnání mezi přítomností a minulostí. Co as zpívají dnes ve čtvrté Vyšší dívčí? Co zpívá Luisa, kterou teď pro samé domácí úlohy z mluvnice a počtů zřídka vídám? Liliputánky horlivě pletou při mém zpěvu, polohlasně štěbetají, potají z kabelek cukrátky pojídají – můj zpěv je jim vhodný k tomu doprovod. Vjede do mne bolestné furiantství; chut, provést něco, čím by se vybil mé hoře, čím by se mi znemožnil další pobyt zde. I Hochwürden a vzdor proti němu mihne se mi hlavou...

A již to zní přes řady mladých hlav, kolem jeptiščiny černé roušky, z pod níž se bělá bílá páska, kryjící celé čelo:

»I prodávala ryby,
tam v právo měla krám,
a býval to zjev libý,
a nad vše milý nám.

Však když ji, prach a broky!

tak někdo namladil,

tu vsadila si boky

a řekla mu svůj díl.

Bez cavyků, podle zvyku, jako muž a na slovo, chytrá, milá, bystrá, čilá,
bylatě Madame

Angot!«

Dozpěvuji a přivírám oči. Teď se něco stane. .. Nutně musí stát. /
opravdu zní mi v uši šum, jako by se s oblak lily proudy vod, zátopa na
střechu kláštera, která se boří, láme, puká nad kupletovou troufalostí
člena »potulného muzikantského národa«.

Ale to není liják, to zní zcela tak, jako když Clairetta v Aréně skončila svou
sloku a galerie hlučně tleská! Otvírám oči: opravdu! Liliputánky plácají do
dlaní, že to ani kluci lépe nedovedou, a ku podivu, tleská i Mater Serafína,
až se jí černé rukávy zdouvají, a volá dokonce »da capo!« Hledme, jak
málo stačí, aby se sloupl povrchní klášterní lak, a pod ním se objevilo to,
co se mi ve veselých chvílích Vyšší dívčí zdávalo podkladem života,
základní jeho notou, refrémem světového kupletu: fraška, komedie, veselý
výsměch nade všemi nesrovnalostmi životními, nade vším, co by chtělo
bolet a k smutku se klonit... I zde vítězí rozpustilý kuplet nade vší kázní,
nade všemi zvyklostmi a tradicemi klášterní školy, nade vší ztrnulostí
klášterního života!

A vítězí trvale. Od chvíle, kdy kuplet zasvítí v hodině »Handarbeit« jako
raketa nad pletacími dráty a nad černou rouškou Mater Serafíny,

vybočuje život můj jakožto žákyně páté třídy obecné školy uršulinské naprosto z obvyklých kolejí. Přestávám jí být, abych se stala nekvalifikovaným, ale velice potřebným údem liliputánské obce. Nezpívám jen Angot; i s Gíroflé a Trebizondou jsem již vyrukovala při pletení, i Vaška z Prodané již znají, ba ouška Liliputánek a jeptišky slyší i kuplet o podvazečku, jež tak povedeně zpíval Krossing v Aréně na Hradbách... A nezpívám jen při pletení. Mater Serafína pověděla o mém zpěvu Mater Schulprefekt a ta si mne zavolala k sobě do pokojíčku, a tam je mi předzpěvovati své sloky, které, osmělena vlídným jejich přijetím, provázím nyní i patřičnou mimikou: ukazují, jak se Madame Angot shýbala pro šáteček, sultánem jí hozený, jak Trebizondská princezna »píla ráda šampaňské a choutky měla kankánské...« A Mater Schulprefekt se směje, cukrovím mne hostí, zve do vyšších tříd, kde učí, abych i tam v přestávkách zazpívala, co umím.

Není pak již svátku některé jeptišky nebo nějaké mimořádné příležitosti, abych jich neostavila svými kuplety a áriemi. Přibírám si k repertoiru i vážné skladby, arie z Marty, Traviaty, Roberta Ďábla, písně Schubertovy, z nichž jmenovitě se líbí »Král duchů«; opakují i staré své písničky ze zpěvníků, které mají aspoň poněkud kupletový ráz: »Že peníze světem vládnou«, »Cikánova píšťalka«, »Pražská Bětulinka« a j., a sama vymýšlím si k nim případná gesta a zpívám je »s mimikou«, s kterou dvojnásob vynikají. Stojím na podiu ve třídě jako na jevišti a obecenstvo moje stojí v lavicích i vzadu na lavicích, sedí na stupínku podia, tísní se ve dveřích, přibíhají sem i s jeptiškami ze sousedních tříd.

Již mne slyšela i staříčká velebná matka, a rozpovídala se ostatním jeptiškám dokonce o tom, jaké opery ona slýchávala jako děvče na svobodě ve Vídni. Ze srdce přeji jeptiškám toho vyražení, a je i mně samotné lépe teď již v klášterní škole. Aspoň se už tak nenudím a jeptišky i děti mne mají rády za to, že jím do denního žvatlavého modlení, do titěrností klášterní zbožností, mezi růženečky, škapulíře a svaté obrázky přináším trochu změny světského zvuku a trochu krůpějí z proudu života vně zdí klášterních.

Zpívám, a připadám si někdy jako dvorní šašek, kterého pro samé veselé písničky před vzácným panstvem ani nesmí nikdy srdce bolet nad

něčím... Ba, zvolna zapomínám i na Vyšší dívčí, a starám se jen, kde bych co nového sehnala pro svůj operetní program. Teď už je skorém jisto, že půjdu k divadlu; i tatínek se s tím již smiřuje, když sám mne slyší zpívat, a po prázdninách, až mi bude šestnáct let, půjdu do operní školy k Pivodovi. Spřádám si i slibné sny: o věncích, které na mne prší s hlediště, o princích, kteří si mne zvou k hostinám do zámků, o ctitelích, kteří vypřahují koně mého povozu a odvázejí sami z divadla...

Mám nyní již i opravdově dlouhé šaty, dokonce i s vlečkou, jak se všeobecně nosí. Jsou tmavě zelené, s »überkleidem« lemovaným třásněmi a pruhem zeleného sametu, a vlečka šustí po dlažbě, když po prvé v nich vycházím na nedělní dopolední procházku. S modlitební knihou v ruce připadám si jako Faustova Markétka, která rovněž na jevišti šustí vlečkou. Ohlížím se na ulici po sobě, vleku sukni prachem, a přes louže snažím se vlečku »půvabně« zdvihnout, nebo při náhlém obratu ji nedbale odkopnout, jako to vidím u hereček na jevišti.

Své »lásky« měním každých čtrnáct dní. Po příkladu Liliputánek kreslím také srdce, rozdělené v přihrádky, a vpisuji do nich jména herců, zpěváků, vymyšlená jména mladíků, jež znám dle tváře z ulice, nebo i jména hrdin z knih. A každých čtrnáct dní vymazávám starší otřelá jména a vpisuji nová. Ale nevím, co by se stalo, kdyby některé z těch jmen ožilo a na mne promluvil! Nepřivede mne v rozpaky a trému sebe širší obecenstvo mých pěveckých produkcí, neselže jediné gesto, ale pozdraví-li maje na ulici osoba mužského pohlaví, synové kolegů tatínkových nebo bratři některé spolužačky, s kterými jsem jaktěživa snad ani slova nevyměnila, přicházím do nejhloupějších rozpaků, červenám se a hned začnu nohama brkat o dlažbu, jako když je mám podkleslé. I tatínek se již na mne zlobí, jdu-li s ním, nebo vyzve-li mne, abych pro něho přišla v neděli dopoledne do kanceláře. Snad by se rád mnou pochlubil před ostatními pány, ale osloví-li mne tu některý z nich, chovám se tak, jako bych byla po prvé přijela do Prahy z nějaké samoty nebo jako bych snad ani mluvit neuměla; div že si prst nestrkám do úst nebo nezakrývám obličej tunikou – tak hloupě se stydím. Díky Bohu, svádí to tatínek na Uršulinky, a začíná litovat, že mne dal do klášterní školy; ve Vyšší dívčí prý jsem tak hloupá nebyla...

Nemohou za to Uršulimky – ty mi naopak podněcují odvahu pro jeviště – ale ve mně něco je, co při veškeré hlučné hudbě operetního orchestru zazní občas cizím, táhlým tónem, v němž je smutek i neznámá něha, a co mi doznívá jako vzdálená ozvěna v duši, která na okamžik pozorně naslouchá. Cizí ten tón ozývá se v tlumeném záchvěvu, kdykoli se na mne uprou cizí mužské zraky nebo přímo mne osloví cizí mladý mužský hlas. A následek je plachost, zaražení i jakýsi strach, jako když srna běžící houštím pojednou stane, naslouchajíc podezřelému šelestu.

XI.

Mezi mnou a Hochwürden je napětí. O svátku velebné matky slyšel mne také zpívat »Krále duchů«, arii z »Marty« i jiné vážné skladby, jež zúmyslně jsem v jeho přítomnosti volila; ale Mater Schulprefekt mne po straně poškubuje za šaty a chce Angot a Trebizondou. Ukazují na velebníčka, že to as před ním nepůjde, ale Mater konejší, že prý česky nerozumí. Slovům ovšem nerozuměl, ale chápal gesta a vytušil dle melodie něco, co nepatří do kláštera. A byl z toho poplach, důtky, víc jeptiškám než mně sice, ale proto přece měl mne na dále na mušce.

Dobírali si mne, vázlo-li to s němčinou, ta že není tak lehká jako arie, posmíval se mi výslovně, že prý si občas myslím, že ujíždím na koni před králem duchů, a že je třeba dát mi kratší udidla..,

Bylo to krátce před velkonocemi a Hochwürden měl míti u nás mimořádnou hodinu zpytování svědomí. A tu se stala divná věc. Mne před jejím počátkem rozbolel zub, tak »děsně«, že nebylo možno snést. Držím s nářkem tvář a prosím jeptišku, aby mne dovolila domů. Ještě kolem sestřičky vrátné v bílé plachetce jdu shrbená, s šátkem na tváři, a na její soustrastné: »Zahnweh? Zahnweh?« odpovídám jen horlivým kýváním hlavou. Ale za rohem odkládám šátek. Lhala jsem, nic mi nebylo, žádný zub mne nebolel, předstírala jsem jen bolest, utéci se mi chtělo z mučivé předpravy zpovědní u Hochwürden, který by snad byl chtěl, abych se zpovídala z textu svých kupletů.

Ale sama se teď stydím za svou lež – nelžu jinak nikdy – a procházím se raději celou hodinu po ulicích, než abych šla domů předčasně. Mamince a tatínkovi bych neselhala, a co jim říci, proč že jsem nechtěla s velebným pánem zpytovat svědomí? Nevím to vlastně sama; vždyť zpovědí jsem již přežila tolik a leckde – ale zde najednou mi v duši roste vzpoura, revolta proti všemu, co souvisí s Hochwürden a jeho způsobem učení náboženství. Nemám ho za dobrého člověka, nemám ho ráda (a on mne snad tím méně) a mimoděk jeho slova podrobuji přísnější kritice než slova všech předchozích svých učitelů. Všechno, co Hochwürden doporučuje, stává se již tím nemilým a nelákavým, že to doporučuje on.

Naléhá, bychom často chodily do kostela, a mně se právě proto zachce tam nechodit; učí, jaký je to hřích vynechat denní modlitbu, a já naschvál přestávám se modlit; křížuje se a smeká kvádrátek před svatými obrazy v naší třídě, a já mám chut jít kolem všech s docela neuctivým úšklebkem, jen proto že jsou to *jeho* modly. Mluví o Husovi jako o kacíři, chválí inkvisici, a já si hryžu v lavici rty a zdá se mi, že bych se s ním rvala.

Náboženství, jak se mi jeví ve zdech klášterních, mizí mi vůbec pod rukou jako »zlato« s vánočních ořechů. Zase se opakuje s ním, co bylo kdysi s illusemi o vráně. Propadá se mi na konec kamsi do hlubin, jako zachváčeno vodním vírem; jen plovou po zvířeném povrchu svaté missijní obrázky, které Hochwürden snaží se pro mne vyloviti a podává mí k líbání. A já i tu jeho ruku odmítám a hynu raději nad ztrátou, již cítím, ale blíže určití nedovedu.

Jen mi je, jako bych se byla ocitla u srázu, kam se cosi mého řítí, a mám temné vědomí, že, učiním-li jediný krok, spadnu do hlubin i já. Lež se zubem byla prvním krokem k tomu... A teď stojím u srázu a zpívám svému pohřbenému náboženství Trebizondou místo rekvií.

XII.

Děti leccos přinášejí do školy, co koluje po lavicích, a čte se a prohlíží v hodinách vyučování. Přinesly po velkonocích odkudsi knížečky malého formátu, sešitky sotva desítistránkové, s obrázkem na titulním listu a se čtením, obsahu, jak se zdá, náboženského. Dostávají prý je nádavkem u papírníka v Bartolomějské ulici. Beru si jich několik domů a maminka si je prohlíží. Pak vysloví svůj podiv, jak se dostaly k Uršulinkám. Jsou prý to knížečky protestantské, povídky pro děti a lze v nich dočísti se pravdy evangelické dle bible. Nerozumím mamince dobře, co tím myslí, ale stačí, že řekla, že jsou protestantské. To je něco pro Hochwürden, který dovede celé hodiny vykládat, jak protestantští kacíři dojdou věčného zatracení a že těchto kacířů bylo od jakživa nejvíce mezi Čechy. Tu máš, tu ti koluje kacířské býlí před samými zraky i nosem, a nevidíš a necítíš!

Běžím také honem k Horkému do Bartolomějské ulice pro knížky. Vidím na pultu i jiné ještě a skupuju jich více; i katechismuis evangelický a církevní dějiny protestantské jsou zde a všechno to přináším do školy a čtu pod lavicí. Z revolty proti Hochwürden. Knížečky rozdávám spolužačkám a jdu si pro jiné. Vlídny knihkupec si mne již zapamatoval; nabízí mi Nový Zákon, zpěvník i modlitby evangelické. Nemám tolik peněz, ale za to se ho ptám, kde je v Praze protestantský kostel. Ochotně vykládá, ke dveřím mne doprovází, zve, abych jen zase brzo přišla.

Ale já to všechno chci jen k vůli Hochwürden. Vyklouznu mu z pod rukou a přeběhnu mu do druhého stáda... V neděli jdu hledat nejbližší kostel evangelický, mně udaný, v Jirchářích. Ke své radosti vidím, že je to týž malý útulný chrámek, který jsem jednou, na svých toulkách z Vyšší dívčí objevila v klikatině jirchářských uliček. Je tentokráte otevřen a zní z něho varhany a zpěv. Vcházím nesměle. V lavicích je plno pánů i dam, všichni zpívají ze zpěvníků před sebou, stěny jsou bez obrazů, jsou tu jen tabulky s jakýmisi čísly, na oltáři jsou jen svíce a prostý kříž. Naslouchám zpěvu; je to nápěv známý. Odkud? Prvé jeho takty ozývají se z ouvertury k Hugenoům – je to zpěv Marcelův »Hrad přepevný jest Pánbůh náš«. Po zpěvu vystupuje na kazatelnu kněz evangelický, v černém taláru, se širokými rukávy, s bílými pruhy pod krkem. Mluví německy, ale

vyrozumívám dobře, že mluví o rozeslání apoštolů, o darech Ducha, jim udělených. V kostele je ticho, nikdo nevstává, nikdo neobchází po dlažbě s místa na místo, nekřížuje se, nekropí svěcenou vodou. Ničím se tu nerozptyluje pozornost, soustřeďuje se jen na kazatele. To není kostel ve smyslu, v jakém ho znám; je to ukázněné shromáždění a já se mimoděk přivtěluji k celku, kloním hlavu v modlitbě, když jí druzí kloní, tiše zpívám melodii spolu, když ostatní po kázání zpívají.

Jsem mezi protestanty a kdyby mne tu viděl Hochwürden, vyloučí mne ze školy; možná, že by to i napsal arcibiskupovi nebo až Svatému Otci do Říma a ten by mne dal do klatby, jak jsem o tom četla. Je mi příjemně vzdorně hrůzno při tom pomyšlení a v duchu si přeji, aby tu Hochwürden byl. Chtělo by se mi být mučednicí té »nové víry«, ale proto přece se u východu z kostela opatrně rozhlížím, není-li tu Hochwürden někde...

Líbilo by se mi v protestantském kostele, ale němčina mi tu překáží. Mám jí dost u velebníčka (jeptišky i děti jsem již tak dalece »zpracovala« svým zpěvem, že se mnou mluví napořád česky), a tak se vydávám v teplou jarní neděli na pout za protestantským kostelem českým. Dlouho jej hledám; je dle udání v Kostečné ulici, v »Židech«, a já stále bloudím dokola od Dlouhé třídy ke Svatému Duchu a nemohu do ulice vniknouti. Konečně čtu nápis uličky na rohu. Je úzká, dlouhá, šerá, a kostel je vysoká gotická klenba, sešedivělá stářím. Vcházím postranními vysokými dveřmi; přicházím prese vše záhy, kostel je dosud skorém prázdný. Z první lavice vedle dveří pohlédne na mne starý pán s prošedivělou bradou z pod brejlí (zvím později, že to je otec básníka Gustava Dorfla), jde mi vstříc a dává mi do ruky tlustý zpěvník. Zase jsou tu místo obrazů jen čísla na tabulkách na zdech, a stěny jsou bílé, prázdné, ale vysoké a žebra klenby jsou spojena nahoře jako bílé ruce, sepiaté k modlitbě. Je tu jediný oltář a na něm jediný obraz: Pán Ježíš, v celé životní postavě, a nad ním je nápis »Ježíš Kristus, včera i dnes, tentýž i na věky«.

Hledím v tichu kostela na obraz, jenž barevně svítí do šedi a běli okolní. Čím déle hledím, tím je mi divněji. Co je to, co dosud nikdy nepocítěno, zadržuje mi hrdlo a oči plní jako vlhkostí? Je mi, jako by se vracela chvíle – tak dávno, zdá se mi, že je tomu – když jsem byla po prvé u přijímání a andělíčkové v kapli u Františkánů se na mne smáli. Tak je mi, jako bych

byla dlouho se kdesi trmácela, a jako bych teď byla přišla domů, a tatínek a maminka mne vítají a ptají se mne, kde jsem tak dlouho byla. Tak je mi, jako by mi na jedné straně cosi bylo zapadlo do nenávratna, a na druhé straně se to vynořovalo nové, větší, krásnější...

Vrací se mi to všechno mé dětské snění o nebi a ráji, ne již pohádkově nemožné, nýbrž na pevnou půdu sestouplé, vtělené v podobu Kristovu na obraze přede mnou. Vrací se mi to mé zbožňování, má potřeba úctyplného kultu, má potřeba náboženství. Cosi jako radost a vděčnost zalévá mi nitro teplou vlnou, jako tucha, že se mi v duši rozednívá ke krásnému ránu.

Zůstávám v kostele přes zpěv i kázání, kterému však nevěnuji dosud mnoho pozornosti; stále je mí hleděti na obraz i nápis: »týž na věky, včera i dnes...«

A zase nazejtří zpívám u Uršulinek své otřelé již kuplety a arie. Ale onen tón, který mi v operetní hudbu občas zazníval, přibírá nové tóny k sobě, až tvoří harmonický akkord, smírný, velebný, jehož zvuk roste a stává se určitějším i častějším. Není již výsměšné rozpustilosti v mých gestech, přestává i skryté uličníkování v zadních řadách lavic, jehož jsem se tak zálibně účastnila. Všechno je jaksi zakřiknuto, ne však v zapovědí mravokárné, nýbrž jako by tancující páry, výskající vesele, dostaly se náhodou na hřbitov, a samy ustaly v tanci i jáсотu u vědomí, že jsou na místě posvěceném. Jako by Kdosi stál za mnou a byl svědkem všeho, co mluvím i konám, a já před Kým si tím měla posvátnou úctu, protože je »včera i dnes, tentýž i na věky«.

Ve škole se připravujeme k biřmování, k velkému, veřejnému, samotným arcibiskupem posvěcenému utvrzení ve víře katolické. Spolužačky vybírají si kmotry, těší se na nové šaty, na dárky k biřmování; je mi ovšem také jiti, svorně, s celou skorém třídou. Proč vím tak určitě, že nepůjdu, že nebudu moci?

XIII

A nyní se děje cosi podobného, jako když na jaře slunce teple zasvítí, sněhy náhle tají, ledy se bortí a noří pod vodu. Je to zátopa jarních vod, ale blahodárná, zúrodnující, a rychle po ní raší tráva i květ.

Chodím teď každou neděli do evangelického kostela v Kostečné ulici. Již vím o něm i více. Víím, že patří augsburské konfessi, že to býval pavlánský klášter a že v něm jsou pochována těla) některých českých pánů, sťatých na Staroměstském náměstí po bitvě na Bílé Hoře. Farářem je tu nyní p. Felix Molnár, jehož kázání nyní již také věnuji více pozorností. Mluví často o znovuzrození, o nutnosti oblečení se v nového člověka a svléknutí »starého Adama«. Vykládám si to pro sebe a o sobě: »Starý Adam« – to je Ango^ Trebizonda, Giroflé a celý ostatní operetní repertoír; a trochu je to také Hochwürden se svými »Heidenkinder« a jeptišky s růženečky a kostelíčkem. To všechno bude třeba svléci, zahoditi nebo spáliti, a bude nutno obléci něco úplně nového, začíti úplně nový život, naprosto odlišný od hravého, snivého dětství, i od neustáleného, divokého žabectví.

Nedovedu již ani žiti jinak, než v myšlence na tento svůj nový přerod, o kterém kazaítel mluví jako o milosti, jako o zázraku, jenž nadejde přes noc...

A pouhá myšlenka i naděj e na to mne přeměňuje, formuje v naprosto jiný tvar. Především mění se můj poměr k rodičům.

Byli mi oba, tatínek i maminka, vysokými ochrannými božstvy v mém šťastném dětství; uctívala jsem je v posvátných zelených hájích svého snění, v nichž každý strom, měl svoji vílu, každá voda svou rusalku. Pak mi zlí lidé skáceli mé modly, řekli mi o nich, že jsou z praobyčejné hlíny, a já jsem z lítosti nechala zpustnouti své háje a zarůstati travou povalená těla božstev...

Teď se vracím do svých lesů a hledám v nich – ne již božstva, ale lidi, lidi své krve, lidi nejbližší mé lásce, mému cítění. Tak dlouho jsem se jím vymykala z ochranných, štědrých rukou, jako nedopeřené píske, které

myslí, že již umí samo lítat a nepotřebuje vedení. Teď se vracím a vidím, že snad ani nepostřehlí mého oddálení, že nevyčítají, že jsou tu skorém jako můj Kristus na obraze: »včera i dnes, titíž na věky...« Jen já se měním a chci je nyní znát, znát jako lidi, ne jako božstva. * • •

Zajímá mne teď jejich život, když byli v mém věku, když i u nich to rašilo prvními jarními pupeny a nitro nalévalo se probuzenou mízou. Co bylo podkladem maminčiny touhy po zelených zahradách, po lesích, po lukách, plných žlutých blatouchů na jaře, po tichých rybnících, rozezvučelých za měsíčních večerů žabími zpěvy, po ztemnělých alejích zámeckého parku? Jen dětská lítost to byla, že jí bylo tak záhy je opustiti a po blahobytu života správcovy slečinky ze zámku žiti na dále v sebezapíravém uskromnění a strádání zchudlé úřednické rodiny ve velkém městě? Nebylo v jejích romantických písních o zemřelých láskách nikdy ničeho více, než jen obliba v nich, že to byly písně z let čtyřicátých, z dob jejího dívčího rozpuku? Zpívala je s doprovodem kytary – kdo ji doprovázel? Z písařů zámeckých jeden prý byl dobrý hudebník, krásně zpíval, ladně tančil... Ten?

Nedovídám se podrobností; skoupá je maminka v těchto sděleních, ona, tak druhdy hovorná, když šlo o strašidelné příběhy na zámku chotěšanském, nebo o lícen parku a zahrady. Latinská jména zahradních vzácných květin odtud jsem od ní znala, ale žil-li kdy dle jména někdo, jehož v písních oslovovala »duší drahocennou a »nadějí budoucnosti«, se nikdy nedovídám. Konečně z maminčiny obliby pro zelenou barvu, pro všechno, co s lesem souvisí, z jejího zápalu pro »Čarostřelce« (o němž říká, že z jeho hudby »voní les«), jmenovitě pro jeho myslivecké sbory a veškeré to ovzduší myslivny, spředu si sama pro maminku zjev, jenž duchovíte mihne se přede mnou na lesní mýtině, v kabátci se zelenými výložky, s pérem na klobouku a ručnicí přes rameno. Jen mihne se a zmizí; není sdílných slov maminčiných, která by mu dodala života – a tak zmírá záhy nedokrevností, vyplniv svůj úkol, že mi maminku obestřel kouzlem tajemné romantiky...

A tatínek? Jeho mládí bylo tak zakřiknuto, tak všechno jeho jarní rašení stlumeno bázní před otcem tyranem, tvrdým sedlákem, že v osmnácti letech, v r. 1848, kdy o málo starší soudruzi jeho stáli na barikádách, byl

ještě polodětským oukropečkem, který paní učitelové, u níž v Praze bydlil na studiích, konal služby chůvy a služky, a přes barikádu v Železné ulici se dostával s hrnečkem mléka, pro něj ho poslala paní učitelová, které se stále bál, aby na něj nečálovala u tatínka, mého dědečka...

Ani zazpívat si nesměl, a když si jednou jako mladík přece kdesi opsal pár písniček, dědeček mu je o prázdninách spálil; ba, býval prý od něho i jako student bit, a babička ho před hněvem dědečkovým ukrývala za pecí, a s pláčem mu hojívala rozšlehaná záda.

Jaká síla a moc lásky musela to vzplanout v srdci tatínkově k mé mamince, když ji prostřednictvím kolegy na technice, mamčin bratra, po prvé spatřil v skromném bytě v hradčanském Úvoze, že dovedla opřít se dědečkově svrchované autoritě, vyvzdorovat jeho zapovědí, ba, že tatínek dovedl vést maminku k oltáři přes dědečkovu zjevné prokletí, přes jeho hněv i zlobu!

Tatínek je sdílnější než maminka, ochotně mi povídá, jak s maminkou čekali na sebe věrně celých sedm let, jak šest let, ve kterých se tatínek po skončených studiích plahočil v alpských horách, v Tyrolsku, Vorarlberku, v Kraňsku, zaměstnán jsa při katastru, s maminkou jen si dopisovali a celých šest let se neviděli. (Vykramařila jsem náhodou jednou tyto dopisy tatínkovy; byly německé a všechny stejně začínaly oslovením: »Mein liebes Fráulein!« – ale maminka poznala způsobený mnou nelad v zásuvce a psaní uklidila, snad spálila, protože jsem jich pak už nikdy nenašla. ..)

Vypravuje dále tatínek, jakou po návratu do Čech, když dostal místo u pojišťovny v Praze, slavili s maminkou tichou svatbu v malém kostelíčku na kopci zlíchovském, a jak odtud konali »svatební cestu« přes Císařskou louku, v lodičce přes Vltavu, do nového bytu v ulici pod hradbami novoměstskými, do kterého si maminka převezla celé své jmění – kufříček se skrovnou výbavou prádla, pár kousků starého nábytku a nádobí, a obraz Panny Marie s Ježíškem, dědictví po babičce.

Je toho dost málo, co zvidám, ale stačí to, aby obrazy rodičů přiblížily se mi v dosah mého milování jich jako dobrých, čistých lidí. Mám potřebu milovat všechno, co je čisté, dobré, bezelstně prosté, pravdivé a velké právě tou svou prostotou. Proto se mi i tak líbí v bílých a prostých zdech evangelického kostela a miluji jednoduché chorály jejich.

Všechno jiné mizí pod touto bělí, ustupuje a zastírá se, jako kdyby někdo zabítil mythologické fresky v hodovní síni, ze které chce mít kapli k rozjímání. I operní libreta ustupují do pozadí, a mladá duše jako motýl poletuje nad knihami básní a novell, které jako by nyní před ní rozvíraly své kalichy květové, a duše neví, do které se ponořit. Těká zatím a zkouší nová křídla. Jedna kniha mi utkvěla v ruce. Název celé knihy i jméno autorovo jsem do týdne zapomněla, ale obsah jedné z povídek zůstal a přilnul ke všemu ostatnímu jako nový sníh k valící se kouli sněhové. Kniha byla německá a vyprávěla o pomněnce, kvetoucí u potoka; každý plátek květu jejího měl v sobě vepsanou povídku o věrné lásce dvou milenců a pomněnka povídky sdělovala měsíci. Pohádka andersenovského stříhu – kolik jsem takových přečetla v dětství, lepších, dokonalejších, kolik tirád zamilovaných dovedla jsem i, parodujíc je, citová ti z Herloše nebo Chocholouška! I milostný žár pohádek Boženy Němcové býval mi dosud jako malovaný oheň; bez ohlasu přelétly mé zraky i vášně pohádek Tisíce a jedné noci, nanejvýš že chtivě ulpěly na některé lascivnosti v nich – proč najednou ten německý »Vergissmeinnicht« mne očaroval, že mi bylo mysliti na tklivé povídky jeho o nešťastných láskách po několik dní, neustále, a že mi osud milenců v nich přilhal k srdci, jako by byl můj vlastní a *mně* bylo trpěti veškerým tím bolem neopětované, zhrzené nebo osudem rozdvojené lásky?

Co se to vůbec děje se mnou všechno v tom teplém, vonném máji r. 1876? Je tak nezvykle vonný, že mne až hlava bolívá z té vůně šeríku v zahrádkách pod okny našeho bytu, a ve vzduchu je tolik bolestného roztoužení, že mi je, jako bych i já měla jít cosi kamsi hledat.

Zacházím ze školy často na nábřeží; opru se o zábradlí a hledím přes leskle zčeřenou hladinu Vltavy k Hradčanům a Petřínu; bez jasné myšlenky, bez bystrého pozorování jednotlivých partií panoramatu před

sebou. Jen tak, jako v očekávání něčeho, snad onoho zázračného znovuzrození, o němž mluví evangelický farář...

XIV.

Mám radost, upřímnou radost z toho, jak jsem si upravila svůj názor náboženský. Tak samo to přišlo, tak beze všeho cizího osobního nátlaku, po krátké jen bolesti z poznání, že to, co vidím v klášteře a čemu učí Hochwürden, není a nemůže pro mne nésti jména náboženství. Sotvaže jsem vzkřikla úděsem, že se mi tu řítí do hlubin něco, co jsem mívala ráda, již tu mám náhradu, kterou si nyní sama, bez cizí pomoci, přizpůsobuji, aby mi přilehla k duši, nikde netísnila, nikde nejevila trhlin. Není tu divokých rozporů, není hloubání o té či oné náboženské pravdě. Jen forma se mění; je to jen převlek z dětských šatiček, přeozdobených titěrkami, jež se líbí dítěti, do řásného bílého roucha, v jakém se malují dívky z dob řecké mythologie. A těší mne nejvíce, že sama jsem si na roucho to upředla plátno, sama stříhala, sama šila.

Samo sebou spadlo se mne vše to bývalé, co odkládám jako staré hračky z dětských let, ne násilně rozbité, bolestně poškozené – jen otřelé a nepotřebné na dále mně, která jsem ze všeho vyrostla. Roštu teď do něčeho, co se mi jeví lepším, větším, pro mne dostačitelnějším, a věřím, že to jako takové stačí pro vždy.

I krev mých předků neznámých hlásí se tu snad k bývalému svému majetku; snad mi předávali s děda na děda, s báby na bábu, to své zakřiknuté kacířství, zastrašené hrozbami a mukami dob protireformačních, jež jim prese vše zůstávalo v krvi, a nyní, připraveno mamincinými zkazkami z dětství, radostně oživle proudí mými žilami.

Scházím se v té době s Luisou, a jí jediné svěřuji zvěst o nálezů svého nového náboženství. A ku podivu! I jí je jako mně; jenže kde u mne byl zevní popud, Hochwürden i celé klášterní ovzduší, a jako první odervaný kamínek k lavině knížečky Horkého, vyšel u Luisy popud ten z hlouběji založeného jejího nitra, a k přeměně došlo u ní přemýšlením. I on rozchází se s vírou dětství v předtuše, že lidské náboženství je něco daleko nad to vyššího. Ale kde já jsem jen vyměnila kostely a cítím se v bezpečí pod novou střechou, rozprostraňuje se Luisa kamsi do široka, ve

volný prostor, a cituje mi s nadšením báseň Krásnohorské, již si opsala a z níž si pamatuji jen začátek:

Krásnější jsou, Bože, Tvoje mraky černé,

v nichž je bouře, z nichž se duha skví,

nad oltářů ohně malicherné,

plné dýmu, jenž se v bázni chví...«

a konec:

»Kdo Tě pojme plnou, volnou duší,

ten Ti, blažen, nejlíp srozumí...«

Ach, což Luisa! Snadno jí bylo letět nad mraky, snadno růst až nad duhu, když mohla po celý rok zůstat ve Vyšší dívčí, po celý rok naslouchati výkladům Jeřábkovým! Jí nebylo s kupletem na rtech přelézati klášterní rozvaliny, jako mně...

Ochotně svoluje, že bude do evangelického kostela choditi se mnou, a zpíváme na dále v neděli spolu ze zpěvníku v kostelní lavici. V altánku hostinské zahrádky jejích rodičů rozbíráme pak nedělní kázání; bud se dává Luisa ode mne, jako evangelicky sčtetlejší, poučovati, anebo se někdy i hádáme; máť Luisa sklon k dissidentismu, a bezmála by mí v lůně mého »kacířství« vytvořila nové. Jen ona jediná ze všech bývalých i nynějších spolužaček jde se mnou stejnými cestami, a oběma je nám milo, že cestičky ty jsou tak úplně naše, že nám nikdo vstupu na ně nebrání, ale také nikdo nás na ně nenutí, k nim násilím nepřitahuje.

V evangelickém kostele si nás celkem nevšímají; jen kostelník nás již zná a vlídně nám vždy podává zpěvník. Neděláme kříže, neklekáme, nemodlíme se již nikdy Zdravas – jsme tajné »kacířky« a je nám jako členům tajné společnosti, kteří se zavázali k mlčení i k věčnému přátelství.

S Hochwürden a jeptiškami se ku podivu hladce vypořádávám. Snad tu již působí evangelíky tak zdůrazňovaná »boží milost«, že se tak hravě a

lehce vymykám ze zpovědi i z biřmování. Prokluzuji, ani nevím jak, velebníčkoví skrze prsty jako marně chytaný vrabec. V době před biřmováním lehce churavím, trochu si nad potřebu právě ve dny zpovědní prodlužuji pobyt v posteli doma, a před samým dnem biřmování velkomyslně odstupuji, hlásíc Hochwürden a Mater Schulprefekt, že se necítím být dosti připravena – a sklízím ještě pochvalu za svou svědomitost. Sama se divím, že mne tak lehce propouštějí; ale Mater Schulprefekt za můj zpěv vděčně nad lecčímś oko zamhuřuje, co by mi jinak v kázni školské neprošlo, a Hochwürden od nějaké doby jako by na místě mne samotné viděl jen jako v pohádce »mhu přede mnou, mhu za mnou« a oko Páně bdí nade mnou, aby neprohlédl. Opravdu nevím, jak jsem mu tak navždy unikla.

Jen radost mám, velkou radost z toho, že tím vším i navždy unikám všem zpovědním almárnám, této své dlouholeté trýzni.

XV

Jsme již v plném létě; již minuly i naše svátky, Luisin i můj, které od sebe dělí jen jediný západ slunce. Nikdy jsme si nedávaly dárků, ale letos přináším, u vědomí významu našich společných cest, Luise v předvečer květináč s rozkvetlou růží, a ona na můj svátek ráno objevuje se u nás s kyticí růží a konvalinek.

O Petru a Pavlu je v kostele kázání na text: »Byl bych i mluvil jazyky andělskými, lásky pak bych neměl, nic nejsem.«

Láska! Jaké to zázračné slovo, které jako bych se teprve učila slabikovati, hlásku za hláskou? Je to pojem, do kterého dosud neumím dorůst a který mi právě pro svou všeobsažnost zůstává nepochopitelným. Chci-li ho uchopit, mění mi v ruce barvu i podobu jako zakletí tvorové v pohádkách, a já neznám kouzelného slova, po jehož vyřknutí by stanul pojem ten přede mnou v podobě krásného zlatovlasého prince.

Ani Luise nevede se lépe s pochopením. »Snad se dočteme,« říkává. Ovšem, lásky jsou plny všechny knihy, ale prožít, prožít, procítit, o to běží především!

A zázrak znovuzrození také dosud nenadešel. Všechno jsou pořád jen samé přípravy k němu. Je všechno změněno, jako uklizeno, vyběleno, připraveno k příchodu hosta. Ale host nejde, a květiny ve vázách do prázdna voní, k vadnutí spějí...

Již se blíží i konec školního roku u Uršulinek. Nevrátím se k nim již; půjdu po prázdninách do soukromého ústavu zdokonalit se ve francouzštině a budu se učit u Pivody zpěvu.

Bývají teď tak teplé večery a noci, že spím při otevřeném okně v našem pokoji s vyhlídkou do zahrad. Okno jde k jihu a svítí jím do pokoje hvězdy. Často stojíme u okna s maminkou večer a díváme se na ně. Maminku zajímá ode vždy hvězdářství; shání knihy o něm, a tatínek, snaže se vyhověti každému jejímu přání, koupil jí i mapu hvězdného nebe. Jen soukromá hvězdárna s teleskopem, namířeným na Mléčnou dráhu, musí u maminky povždy zůstat přáním nesplnitelným...

Maminka umí jmenovati všechna souhvězdí; ví, na kterém místě a v jakém zabarvení objeví se na ztemnělé obloze zelenavý Jupiter, zlatá Venuše a rudý Mars. Nejmilejší ze všech souhvězdí je jí Orion, jemuž dle nějaké německé básně říká: »Das herrliche Sternbild des Südens«. Hledíme na něj, když se objeví na jihozápadním obzoru nad střechami domů, skoro v podobě kříže. Jsem už tak velká jako maminka a hlavy naše se sbližují v stejné rovině.

I já teď hvězdy více miluji a nějak jinak než za dětství, kdy můj pohled utkvíval najmě na blízkých předmětech a hledal víc pokladů v trávě mezi stébly a broučky, než v dálavách nad sebou. Ani v kostele nevznášel se ve školních letech zrak můj výš nad anděly po stranách oltáře. Teprve nyní tíhne vzhůru, a pátrá a čeká, jako by odtud měl přijít zázrak.

Často, když už tatínek i maminka spí vedle v pokoji, vstávám, a jdu se ještě podívat na hvězdy. Někdy mne z nich jímá neznámá závrať, a někdy zas si na mne zvesela mrknou, že mám chuť poslati jim za to polibek.

Zavřeli jsme jednou večer okna, v obavě, že přijde bouřka, a ulehli jsme. Ale vítr mraky rozehnal a mne probudila z prvního spánku omamivá vůně letních fial a resed na našem okně. Tak dusno je tu, až k zalknu. Vstávám a rychle otvírám okno.

Je plno hvězd na tmavěmodré obloze, jako z jara pampelišek v trávě; tak blízko se zdá, že jsou; jen, zdá se, ruku natáhnout a utrhnout si některou... I ze zahrádky voní fialy a resedy a vůně je plný vzduch. Skláním se k našim ve květináčích a piji, zamhuřujíc oči, sladkou sílu květů. Tisknu i rty k jemným lístkům a – pojednou se dávám do pláče. Těžké teplé slzy stékají mi po tvářích, některá utkví i na květu a zatřpytí se jako kapka rosy. Proč ty slzy, proč? Není zdánlivě naprosto příčiny k nim. Co mi schází, co mi kdo udělal? Nic, naprosto nic. Jsou to spíše slzy blaha a štěstí. Ale ani k těm není nápadného popudu. Co mí kdo dal a čím mne obšťastnil?

Dají snad hvězdy na to vše odpověď? Zahledím se k nim a teplý vánek osušuje mé slzy. Přemýšlím, rozjímám – nemůže se nazvat modlitbou, co mi bezděky teď spojí obě dlaně. Myslím na zázrak znovuzrození, na slova

»lásky-li nemám, nic nejsem«. Byl ten pláč nad mou chudobou? Nad tím, že zázrak váhá přijít?

Jistě as, protože, co nyní mi nitro plní, je touha, sladkobolná touha po lásce. Někoho a něco mítí ráda, až do stotožnění se s předmětem lásky. Proto ty slzy, že není mi možno stát se duší fial a resed, že nemohu se státí jimi a ony mnou. I ty hvězdy jsou tak nedostižný mé lásce. A lidé? Ach, ovšem, ty je možno milovat! Tatínka, maminku, Luisu a – koho ještě? Obraz Kristův stojí mi před duší, tichý, jemný, úsměvný, »včera i dnes, tentýž i na věky...« Obličej jeho blíží se až těsně k mému – dýchá z něho teplo skutečné lidské tváře, krásné oči jsou vlhky leskem skutečných lidských očí; měkké vlasy a vousy jako by se dotýkaly mých vlasů... Je to opravdu jen teplý noční vánek?

A již je tu zázrak »znovuzrození«. Z dálav vesmíru od hvězd, od světů, jež vznikly Láskou, nese se, vlnou čehosi daleko jemnějšího nad ether, drobný atom Všelásky v ovzduší zemské; běře na cestě s sebou všechny vůně lásek snoubících se květů, všechny zvuky písní ptačích i lidských lásek, jež kdy rozprchly se ve vzduchu, aby znovu se v něm skoncentrovaly jako částice hudby sférové, a sestupuje s veškerým tím bohatstvím v malé srdce dívčí, aby tu rostl a mohutněl. Dává srdci tomu posvěcení, uvádí zrozenou v tom okamžiku panenskou duši v mystéria Znovuzrození i Lásky, jež obé jedno a totéž jsou.

Mé slzy jsou křestnou vodou novorozeněti, jsou i výkropem všemu tomu, co nenávratně kladu v hrob, svému hravému dětství i přerodnému žabectví. Rozvila se duše dívčí dnes v noci v květ, jako leknín kalich svůj jen svitu hvězd a luny otvírá, neviděn, ale touhou spiat se vším, co se miluje pod nebem i na nebi. Rozvila se v dojmu vidiny vtělené Lásky, která spasila svět a službě Lásky zasvětila svůj další život. Přes trní a hloží, kolem bludných balvanů, přes bažiny, přes žhavý písek, přes ledy, žárem i tmou, půjde Duše za svou světlou vidinou. Tisíckrát se zklame, tisíckrát zas uvěří; tisíckrát zbloudí, tisíckrát se vrátí na pravou cestu; tisíckrát se jí pásmo přetrhne, tisíckrát je zase trpělivě naváže. Jen návratu již není schopna s cesty Lásky, jako není možno dítěti, jedenkrát narozenému, zase zpět v jiti v lůno mateřské.

Znovuzrození k Lásce, uschopnění vyspělostí tělesnou i duševní k pochopení Jí – to je celý ten zázrak, o kterém, byt snad jinou formou, mluví náboženství. Je dokonán zázrak; lidský strom kvete; svou vnitřní silou květ vpučel z dřeva; Slunce dá sílu k uzrání v plod.

Rozpínám náruč; malá je, ale vejdou se v ni všechny hvězdy, všechny domy i stromy pod nimi, kam jen obzor můj sahá, se vším, co v nich i na nich i pod nimi žije, dříme, miluje, rodí se i umírá.

Všechno je to mé, a Já jsem Láska, a proto od této noci chápu, co je láska, když vím, že jsem to já!

Nechce se mi ještě spát a tak se ještě, ležíc opět v posteli, modlím za všechny lidi, které znám, aby i jim nadešel zázrak znovuzrození, všem; i za Hochwürden jsem dnes schopna se pomodlit, za všechno, co mi jindy bylo nemilé i co jsem od sebe odpuzovala jako protivné. Všechno mám dnes ráda a zítra – zítra povím Luise o svém zázraku znovuzrození a potěším ji nadějí, že se ho dočká i ona. A nejen ona, nýbrž všichni a všechny, kdo v něj věří i doufají.

Pak se matou pojmy, mizí vědomí - - Jen hvězdy dále jiskří a geniové obletují místo, kde zrodila se dnes čistá, bílá Duše Dívčí, tento největší zázrak stvoření.